

जिल्ला विकास समितिको कार्यालय, सुनसरी

को

सामाजिक परीक्षण प्रतिवेदन

(आ.व. २०६९/७०)

२०७० कार्तिक २९ गते ।

जिल्ला विकास समितिको कार्यालय, सुनसरी

को

सामाजिक परीक्षण प्रतिवेदन

आ.ब. २०६९/७०

सामाजिक परीक्षक

विदुर सुवेदी

धनकुटा ७, हुलाकटोल

सम्पर्क फोन : ९८५२०६०७९७

इमेल : subedibg@gmail.com

२०७० कार्तिक २९ गते ।

भूमिका :

जिल्ला विकास समिति सुनसरीले सामाजिक दायित्व पुरा गरे नगरेको सम्बन्धमा सामाजिक परीक्षण गर्न लागि शुरु गरेको छ । स्थानीय निकाय (आर्थिक प्रशासन) नियमावली, २०६४ का नियम २०१ (१) बमोजिम स्थानीय निकायहरूले एक आर्थिक वर्षमा समग्र सामाजिक जिम्मेवारी पुरा गरे नगरेका सम्बन्धमा लेखाजोखा गर्नुपर्ने प्रावधान रहेको छ । स्थानीय निकायको सामाजिक परीक्षण गर्नका लागि स्थानीय विकास मन्त्रालयले स्थानीय निकाय सामाजिक परीक्षण कार्यविधि २०६७ जारी गरेको छ । सोही कार्यविधिको परिधी भित्र रहेर गरिएको यो परीक्षणले सुनसरी जिल्लाको सामाजिक विकासको अवस्थाको प्रतिनिधित्व गर्दछ । यो परीक्षणमा जिल्ला विकास समिति, विषयगत कार्यालयहरु र साभेदार गैससहरु समेतले एक आर्थिक वर्षमा पुरा गरेको सामाजिक दायित्वको लेखाजोखा र जिल्लाको सामाजिक विकासको सूचकहरुको आधारमा यो परीक्षण भएको छ ।

यो अध्ययन २०७० असोजमा सम्पन्न गरिएको हो । परीक्षणको कार्य सम्पन्न गर्न कार्यविधिमा उल्लेख भएका विधिहरुको प्रयोग गरिएको छ । साथै जिल्लास्थित विभिन्न ४ वटा विषयगत कार्यालयहरु को परीक्षण प्रतिवेदन, उक्त प्रतिवेदन जिल्ला स्तरीय बैठकमा प्रस्तुती गरी प्राप्त सुभावाहरु समावेश गरी प्रतिवेदनलाई अन्तिम रुप दिइएको छ ।

जिविसको कार्यालय सुनसरीको सामाजिक परीक्षण गर्नका लागि जिम्मेवारी दिनुहुने जिल्ला विकास समितिको कार्यालय, र स्थानीय विकास अधिकारी श्री राजेन्द्र देव पाण्डेलाई विशेष धन्यवाद दिनचाहन्छु । सामाजिक परीक्षण कार्यमा महत्वपूर्ण सहयोग गर्नुहुने कार्यक्रम अधिकृत अरुणकुमार मेहतालाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । यसैगरी विषयगत कार्यालयका प्रमुखहरु तथा अध्ययन कार्यमा सूचना उपलब्ध गराइदिनुहुने महानुभावहरु, गैससका प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरु, जिल्ला स्तरीय भेलामा राय सुभावा दिनुहुने राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरु र अन्य सहयोगी व्यक्तित्वहरुमा हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु ।

यो सामाजिक परीक्षण प्रतिवेदन पहिलो भएको हुँदा यसमा सुधारका अवसरहरु रहन सक्दछन् । जिल्ला विकास समितिले आगामी दिनमा समेत यस्ता कार्यहरु सम्पादन गर्ने अवसर प्रदान गर्नेछ, भन्ने शुभेच्छा व्यक्त गर्दै प्रतिवेदनमा सकारात्मक र सिर्जनात्मक सुभावाको अपेक्षा गर्दछु ।

विदुर सुवेदी
सामाजिक परीक्षक

विषयसूची

विषयक्रम	पेज
जिल्लाको नक्सा	३
भूमिका	४
१. पृष्ठभूमि	६
२. सामाजिक परीक्षणको उद्देश्य	६
३. अध्ययन विधि	६
४. अध्ययनको सीमा	६
५. बृहत् छलफल कार्यक्रमको विवरण	७
६. स्थानीय निकाय र विषयगत कार्यालय/गैर सरकारी संस्थाको विवरण	७
६.१ स्थानीय निकायको परिचय	७
६.२ स्थानीय निकायको प्राथमिकता तथा लक्षहरू	७
६.३ गतवर्षको मुख्य मुख्य उपलब्धिहरू :	८
६.४ यसवर्षको मुख्य मुख्य सामाजिक उपलब्धिहरू	९
६.५ सामाजिक जिम्मेवारी र कार्य सम्पादनको लेखाजोखा	११
६.६ गत वर्षमा भोगेका समस्याहरू	२६
६.७ सुधारको लागि चाल्नुपर्ने कदमहरू तथा सुझाव	२७
७ विषयगत कार्यालयहरूको विवरण	२८
७.१ जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, सुनसरी	२८
७.२ जिल्ला शिक्षा कार्यालय, सुनसरी	३१
७.३ महिला तथा बालबालिका कार्यालय	३४
७.४ जिल्ला विकास समितिको कार्यालय, सुनसरी	३७
७.५ खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय सुनसरी	४१
८ सामाजिक परीक्षणवाट देखिएका सबल पक्षहरू	४३
९ सामाजिक परीक्षणवाट देखिएका चुनौती तथा कमि कमजोरीहरू	४४
११ सामाजिक जिम्मेवारी पुरा गर्न स्थानीय निकायले चाल्नु पर्ने कदमहरू वा सुझावहरू	४५
सन्दर्भ सामग्रीहरू	४६
बृहत् छलफलको निर्णय तथा उपस्थिती विवरण	

१. पृष्ठभूमि

स्थानीय निकायहरू स्वायत्त छन् । यी निकायहरूको कार्यसंचालनका नीतिगत आधारहरू भनेका स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन २०५५, नियमावली २०५६, आर्थिक तथा प्रशासनीक नियमावली २०६४ हरु हुन् । स्थानीय निकाय आर्थिक प्रशासनिक नियमावली २०६४ को नियम २०१ (१) ले स्थानीय निकायको सामाजिक परीक्षण सम्बन्धी व्यवस्था गरेकोछ । जस अन्तर्गत स्थानीय निकायले एक आर्थिक वर्षमा सम्पादन गरेका कार्यक्रमहरूको आर्थिक वर्ष समाप्त भएको चार महिनाभित्र सामाजिक परीक्षण गराउनु पर्ने प्रावधान राखेकोछ । स्थानीय निकायहरूले एक आर्थिक वर्षमा समग्र सामाजिक जिम्मेवारी पुरा गरे नगरेको सम्बन्धमा लेखाजोखा गर्ने कार्य लाई ब्यवस्थित गर्न स्थानीय निकाय सामाजिक परीक्षण कार्यविधि २०६७ स्थानीय विकास मन्त्रालयले जारी गरेको छ । स्थानीय निकायहरूको योजना, नीति, कार्यक्रम, आयोजना कार्यान्वयन र सेवा प्रवाहले आर्थिक सामाजिक विकासमा गरेको समग्र योगदानको लेखाजोखा, विश्लेषण र मूल्यांकन गर्ने कार्य सामाजिक परीक्षण हो । सामाजिक परीक्षण सम्पन्न गर्नु जिल्ला विकास समितिको न्यूनतम शर्त तथा कार्यसम्पादन मापनको सूचक समेत भएको हुँदा स्थानीय निकायको सामाजिक उत्तरदायित्वको लेखाजोखा गर्न यो सामाजिक परीक्षण गरि प्रतिवेदन प्रस्तुत गरिएकोछ ।

२. सामाजिक परीक्षणको उद्देश्य

सामाजिक परीक्षणका उद्देश्यहरू निम्न अनुसार रहेकाछन् ।

- स्थानीय निकायले प्रचलित ऐन, नियमावली, निर्देशिका र कार्यविधि अनुसार समावेशी र समतामुलक विकासका लागि उपयुक्त नीति, योजना, कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने साथै लक्षित समुहलाई ध्यान दिई सेवा प्रवाह गर्ने दायित्व पुरा भए नभएको अध्ययन गर्नु ।
- स्थानीय निकायले एक आर्थिक वर्षमा समग्र सामाजिक जिम्मेवारी पुरा गरे नगरेको सम्बन्धमा लेखाजोखा गरी प्रतिवेदन माफत आवश्यक सुझाव प्रस्तुत गर्नु ।

३. अध्ययन विधि

सामाजिक परीक्षणको अध्ययन विधि सामाजिक परीक्षण कार्यविधि २०६७ मा उल्लेख भए बमोजिम रहेको छ । मुख्यतः यो परीक्षणको अध्ययन विधि निम्न अनुसार रहेकोछ ।

- स्थानीय निकायका सामाजिक जिम्मेवारी सम्बन्धी नीति नियम, निर्णय र कार्यान्वयन प्रक्रिया र सो सम्बन्धी प्रतिवेदनहरूको अध्ययन
- विषयगत कार्यालयहरूसँग भेटघाट, अन्तरवार्ता र सूचना संकलन
- प्राप्त सूचनाका आधारमा प्रारम्भिक प्रतिवेदन तयारी
- प्रारम्भिक प्रतिवेदनमाथी छलफल, प्रतिक्रिया र सुझाव
- प्राप्त सुझावका आधारमा अन्तिम प्रतिवेदन तयारी

४. अध्ययनको सीमा

यो अध्ययन स्थानीय निकाय सामाजिक परीक्षण कार्यविधि २०६७ को परीधी भित्र रहेको छ । जिल्ला विकास समिति र सामाजिक विकास सँग सम्बन्धित विषयगत कार्यालयहरू यस अध्ययनको विषयक्षेत्रभित्र रहेका छन् । यो अध्ययनले जिल्ला विकास समिति अन्तर्गत भएका सामाजिक विकासका सूचकहरूको मात्र प्रतिनिधित्व गर्दछ । तर समग्र जिल्लाको सामाजिक विकासको प्रस्तुती गरेको छैन ।

५. बृहत् छलफल कार्यक्रमको विवरण

- क) मिति : २०७० साल कार्तिक २६ गते ।
ख) स्थान : जिल्ला विकास समितिको सभाकक्ष
ग) समय : दिउसो ११ बजे ।
घ) उपस्थिति संख्या : ६७ जना ।

६. स्थानीय निकाय र विषयगत कार्यालय विवरण ^१

६.१ स्थानीय निकायको परिचय

- सुनसरी जिल्ला पूर्वाञ्चलको तराईमा अवस्थित जिल्ला हो । यसको क्षेत्रफल ८८७.७ वर्ग किलोमिटर रहेको छ । पूर्वमा मोरंग , उत्तरमा धनकुटा, पश्चिममा सप्तरी र उदयपुर र दक्षिणमा भारतको बिहार राज्य पर्दछन् । समुद्र सतह भन्दा १२० मिटर देखि २७०२ मिटरको उचाइ सम्म फैलिएको यो जिल्लामा उचाइ अनुसार भिन्न भिन्न (उष्ण, उपोष्ण र शीतोष्ण) हावापानी पाइन्छ । नदीनाला बाहेक जिल्लाको भूवनावट करिब समथर र केही भाग भिरालो रहेको छ ।
- प्रशासनिक दृष्टिकोणले सुनसरी जिल्ला पूर्वाञ्चल विकास क्षेत्रको मध्य केन्द्रमा रहेको मानिन्छ । यो जिल्लामा ६ वटा निर्वाचन क्षेत्र, १५ वटा इलाका, ४९ वटा गाविस र ३ वटा नगरपालिका रहेका छन् । ईनरुवा नगरपालिका जिल्ला सदरमुकाम प्रशासनिक केन्द्रको रूपमा रहेको छ । सदरमुकामदेखि यहाँका गाविसहरु ५० किलोमिटर सम्मको दूरीमा रहेका छन् । नियमित यातायात नभए पनि सुख्खा मौसममा हरेक गाविस छुनेगरी सडक सञ्जाल अन्तर्गत यातायातका साधनहरु पुग्न सक्दछन् ।
- राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार जिल्लामा १६२४०७ घरधुरी रहेको छ । जिल्लाको कूल जनसंख्या ७६३४८७ रहेको छ । जसमा महिलाको जनसंख्या ३९२२५८ र पुरुषको जनसंख्या ३७१२२९ (४६.८२ प्रतिशत) रहेको छ ।
- शारीरिक अवस्थाको आधारमा अपांगता भएको जनसंख्या ११९५३ (शारीरिक ३८९०, दृष्टिहीन १५३६, सुनाईर बोलाई १२६३, सुनाई र दृष्टि १२१, बोलाई १४४५, वौद्धिक ९९३, मानसिक ३४८, बहुअपांग ९०३) रहेको छ । जेष्ठ नागरिकको संख्या १५८४९ रहेको छ, जसमा दलित ज्येष्ठ नागरिकको संख्या ३२२२ रहेको छ । एकल महिलाको जनसंख्या १६२९१ रहेको छ ।
- सुनसरी जिल्लामा २३५ वटा प्रा.वि., ६८ वटा नि.मा.वि., ५० वटा मा.वि., ४१ वटा उच्च मा.वि., मदरसा ८४, गुम्वा ४, आश्रम गुरुकुल ७, विशेष प्रकृतिको विद्यालय ३ र १८ वटा क्याम्पस रहेका छन् । गत वर्ष १५७७४५ बालबालिकाहरुमा अध्ययन रत रहेका थिए (बाल विकास केन्द्र समेत) ।
- जिल्लाको साक्षरता प्रतिशत ६८.३५ रहेको छ ।

६.२ स्थानीय निकायको प्राथमिकता तथा लक्षहरू

जिल्ला विकास समितिको कार्यालय सुनसरीले विकासका लक्ष्य र प्राथमिकताहरु निम्न अनुसार तय गरेको छ ।

^१ सामाजिक परीक्षण कार्यविधि को बुँदा १०.३ सँग सम्बन्धित विवरण । अनुसूची २ बमोजिम ।

- सहभागितात्मक योजना तर्जुमा र दिगो विकास
 - दिगो कृषि प्रणाली
 - लैंगिक समानता र सामाजिक न्याय
 - संस्थागत विकास
 - सामाजिक तथा समावेशी विकास
 - ग्रामिण पूर्वाधारको स्तरोन्नती
 - सुशासन प्रवर्द्धन
 - ग्रामिण क्षेत्रको आर्थिक, सामाजिक र भौतिक पूर्वाधारको विकासमा उच्च प्राथमिकता दिई पूँजीको निर्माण र परिचालन गर्ने क्रममा ग्रामिण अर्थतन्त्रलाई मजबुत स्वाबलम्बी बनाउने ।
 - जिल्ला परिषदमा प्रस्तुत जिल्लाको वार्षिक बजेट विवरण (रु.मा) ३ अरब २९ करोड ४८ लाख ४८ हजार ६०९
 - चालु : १ अरब ७ करोड ५१ लाख ७८ हजार २६३ रुपैयाँ
 - विकास खर्च : २ अरब २१ करोड ९६ लाख ७० हजार ३४६ रुपैयाँ
- पूर्वाधार तथा संरचना विकास : ४३ करोड ६१ लाख ६७ हजार ३७०
 - कृषिवन तथा वातावरण : २१ करोड ९ लाख ९१ हजार ९५०
 - जनसंख्या तथा सामाजिक : १ अरब ३७ करोड ९८ लाख ९० हजार १२०
 - जलश्रोत तथा भूमि व्यवस्था : ४६ करोड ६१ लाख १५ हजार
- सामाजिक विकासमा ४४.२० प्रतिशत रकम विनियोजन भएको देखिन्छ ।
 - जिल्ला विकास समिति बाट लक्षित तथा प्रवर्द्धनात्मक विकास कार्यक्रममा १,७९,९८,९४८ खर्च भएको छ ।

६.३ गतवर्षको मुख्य मुख्य उपलब्धिहरू :

जिल्ला विकास समिति सुनसरीले गत वर्ष सामाजिक उपलब्धीहरू हासिल गरेको छ । जिविस, विषयगत कार्यालयहरू र गैससहरूबाट समेत सामाजिक उपलब्धी हासिल गर्न टेवा पुगेको छ । सामाजिक उपलब्धीहरू विस्तृत विवरण बुँदा नं. ६.५ मा प्रस्तुत भएकोछ । यद्यपी यहाँ संक्षिप्त रूपमा जिविसले हासिल गरेका सामाजिक उपलब्धीहरू उल्लेख गरिएको छ ।

- सामाजिक सुरक्षा भत्ता बैंक मार्फत उपलब्ध गराउने परिपाटीको शुरुवात गरिएको ।
- लक्षित तथा सामाजिक समावेशी कार्यक्रमहरूको संचालन भएको ।
- महिला, बालबालिका, दलित र आदिवासी तथा जनजाती समुदायको कार्यक्रममा प्रत्यक्षतः संलग्नता रहेको ।
- जिल्लालाई बाल मैत्री बनाउने अभियानको थालनी भएको छ ।
- सन् २०१५ सम्ममा जिल्लालाई खुल्ला दिसा मुक्त गाविस बनाउने अभियान । हाल सम्म १२ वटा गाविसहरू खुल्ला दिसामुक्त घोषणा भइसकेका ।

- गाविसहरुमा सरसफाई सम्बन्धी समन्वय समिति गठन साथै खुल्ला दिशामुक्त अभियानको तिब्रता ।
- सडक स्तरोन्नती र विस्तारमा प्राथमिकता दिइएको ।
- हिंसामा परेका महिलाहरुका लागि सेवा केन्द्र सञ्चालन ।
- हिंसा पिडितका लागि जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालयमा एकद्वार संकटमोचन कार्यक्रम सञ्चालन
- कार्यसम्पादन मूल्यांकनमा जिविसको कार्यालयले ६५ अंक प्राप्त गरी सफल भएको छ ।
- सामाजिक विकास तर्फ महिला, बालबालिकाहरु, र लक्षित वर्ग प्रत्यक्षतः लाभान्वित भएका

६.४ यसवर्षको मुख्य मुख्य सामाजिक उपलब्धिहरु

जिल्ला विकास समिति सुनसरीमा आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा निम्नानुसारका उपलब्धिहरु देखिएका छन् । देखिएका उपलब्धिहरुलाई सामाजिक सूचकका आधारमा निम्न अनुसार प्रस्तुत गरिएकोछ ।

- हरेक गाविस स्तरमा यातायातको पहुँच विस्तार भई स्वास्थ्य सेवाको पहुँचमा सहजता भएको ।
- वडा स्तरसम्म खोप सेवाको उपलब्धता ।
- ५ वर्ष मुनीका बालबालिकाहरुमध्ये ६२५४५ जना ४४ प्रतिशतको वृद्धि अनुगमन गरिएको
- डिपिटी ८९, विसिजी ७३, मिजल्स ८५ प्रतिशत बालबालिकाहरुमा कभरेज भएको देखिएको
- मिजल्सको कभरेज वृद्धि भएको । २०२०४ जना गर्भवती महिला लक्ष्य गरिएकोमा प्रथम पटक ९२ प्रतिशतले जाँच गराए पनि चार पटक जाँच पुरा गर्ने प्रतिशत ४४ प्रतिशत मात्र रहेको ।
- १७७२० जनाले आइरन चक्की प्राप्त गरेको ।
- ३२०१ जनालाई गर्भवती तथा सुत्केरी उत्प्रेरणा सेवा उपलब्ध गराइएको ।
- ७०९७ जनालाई आमा सुरक्षाको कार्यक्रम अन्तर्गत शोधभर्ना तथा यातायात खर्च उपलब्ध गराइएको ।
- नियमित रुपमा खानेपानीको परिक्षण तथा उपचार गरिएको ।
- ७० प्रतिशत घरपरिवारमा शौचालय सुविधा ।
- पाँचवर्षे जिल्ला सरसफाई कार्ययोजना कार्यान्वयन भई रहेको ।
- जिल्लालाई सन् २०१५ सम्ममा खुल्ला दिसामुक्त घोषणा गर्ने लक्ष लिइ १२ गाविस खुल्ला दिशा मुक्त भएको ।
- बस्ती, नासके तहमा खुल्ला दिसामुक्त अभियान प्रभावकारी बन्दै गएको ।
- गाविसतथा वस्ति स्तरमा जिल्ला को टोली द्वारा नियमित अनुगमन गरिएका कूल ४९२ विद्यालय मध्ये अझै सबै विद्यालयहरुमा खानेपानी सुविधा नभएको ।
- बालविवाह विरुद्धमा सचेतना बढेको ।
- औपचारिक रुपमा बालविवाह भएको तथ्यांक देखिन नसकेको ।
- जिल्ला स्तरमा दुर्व्यसन नियन्त्रणका लागि सम्बादहरु भइरहेका ।
- ज्येष्ठ नागरिक भत्ता :जम्मा १५८४९ जनाले प्राप्त गरेको ।
- असहाय विधवा भत्ता : १६२९१ जनाले प्राप्त गरेको

- अशक्त भत्ता : ४९२ जनाले पाएको ।
- दलित ज्येष्ठ नागरिकहरु ३२२२ जनाले भत्ता प्राप्त गरेको ।
- जिविसले कूल २९६८१० हजार रकम सुरक्षा कार्यक्रम अन्तर्गत खर्च गरेको ।
- महिला ३२ र पुरुष १६ समेत जम्मा ४८ जनालाई रु. १२२८८२ ज्येष्ठ नागरिक स्वास्थ्य उपचार सेवा प्रदान गरिएको ।
- क वर्ग १०८, ख वर्ग २०१, ग वर्ग १८९ र घ वर्ग ३७ जना गरी जम्मा ५३५ जनालाई अपांग परिचय पत्र प्रदान गरिएका
- यद्यपी नगर क्षेत्र (धरान र इटहरीमा मात्र) १५६५ जना बाल श्रमिक देखिएका । हाल ३७७ वटा बालक्लवहरु क्रियाशिल रहेका । यस वर्ष ५२ वटा बालक्लव थप भएका ।
- गाविसहरुमा बालसंरक्षण उपसमिति रहेका । ३६ वटा गाविसहरुमा बालक्लव संजाल रहेका । सबै स्थानिय निकायहरुमा बाल क्लव सञ्जाललाई एकिकृत योजना समितिमा सहभागि गराइएको
- रु. २५००० बाल राहत कोष परिचालनमा रहेको ।
- महिला हिंसा सम्बन्धी परेका ५१९ वटा उजुरीहरुमा ३४२ वटा न्यूनीकरण गरिएको ।
- जिल्ला विकास समितिबाट सञ्चालन गरिएका कामहरुबाट अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन करीव ५००० जना रोजगारी सिर्जना
- महिलाहरुलाई लोकसेवा तयारी कक्षमा सहभागी गराइएको ।
- जिविसको लक्षित क्षेत्रको कार्यक्रमबाट उद्यमी विकास तालिम सञ्चालन गरिएको ।
- उद्यमीहरुलाई उपकरण हस्तान्तरण गरिएको । करीव १०० महिला र ५० पुरुष गरी जम्मा १५० जनालाई उद्यमशिलता विकास तालिम उपलब्ध गराइएको ।
- करीव २२५ जना (महिला र पुरुष) लाई सीप विकास तालिम उपलब्ध गराइएको ।
- दैनिक १०६ मेट्रीक टन दुध विक्रीबाट आम्दानी हुने गरेको ।
- कुखुराको मासु वार्षिक २५९६ मे.ट. राँगा भैसीको मासु २००४, खसि बोकाको २०७९, वंगुरको २५९४ वार्षिक मे.ट. उत्पादन
- वार्षिक ३१९२०००० वटा अण्डा उत्पादन र विक्री व्यवसायबाट कारोबार भइरहेको ।
- ३०००० भन्दा बढी महिलाहरुलाई वचत तथा ऋण कार्यक्रममा सहभागी गराई जीविकोपार्जनमा सहयोग पुऱ्याइएको ।
- ४९ गाविसमा ३५ वटा नागरिक सचेतना केन्द्र, गठन भएको । नागरिक सचेतना केन्द्र मार्फत १०८२ विपन्न परिवार लाभान्वित भएका ।
- वडा नागरिक मंच मार्फत ७९३८ जना सहभागी रहेका ।
- महिला विकास कार्यक्रम अन्तर्गत २३१९ समूह, २५४ समिति र ३२ वटा संस्था तथा समूह सदस्य १२६२३ समिति सदस्य संख्या ८९४२ र संस्था सदस्य संख्या ६७७३ रहेको ।
- उपभोक्ता समितिमा कम्तिमा ३३ प्रतिशत महिला सहभागिताको सुनिश्चितता ।
- सामाजिक परिचालन अन्तर्गत नागरिक सचेतना केन्द्रका १२७४ सहभागीमध्ये १०२९ महिला र वडा नागरिक मंचमा सहभागी ११०२५ जनामध्ये ५२५१ महिला सहभागिता रहेको
- अपांग समन्वय समितिको गठन भएको । तथा जिल्लाका सबै गाविसहरुमा अपांग परिचय पत्र वितरण गरिएको छ ।

६.५. सामाजिक जिम्मेवारी र कार्य सम्पादनको लेखाजोखा

सामाजिक जिम्मेवारी र कार्य सम्पादनको लेखाजोखाका आधारहरू विषयगत कार्यालयहरूसँगको अन्तरक्रिया, वार्षिक प्रगति समिक्षा र अधिल्लो वर्षको सामाजिक परीक्षण प्रतिवेदन र वार्षिक प्रतिवेदनहरूको विश्लेषणबाट गरिएको छ ।

सामाजिक जिम्मेवारीको क्षेत्र	गत वर्षको अवस्था	०७०साल असार मसान्त सम्मको प्रयास	उपलब्धि
१ स्वास्थ्य			
स्वास्थ्य चौकी एक घण्टा भित्र पैदल वा यातायात पहुँच भएको घरधुरी संख्या	अनुमानित ९५ प्रतिशत घरधुरीमा पहुँच ।	<ul style="list-style-type: none"> ● ग्रामिण सडकको मर्मत तथा सम्भारमा जोड । ● हरेक गाविसमा यातायातका साधन पुग्ने वातावरण निर्माण ● वडा स्तरमा खोप कार्यक्रम संचालन ● महिला स्वास्थ्य कार्यकर्ताहरूलाई तालिम 	<ul style="list-style-type: none"> ● हरेक गाविस स्तरमा यातायातको पहुँच विस्तार भई स्वास्थ्य सेवाको पहुँचमा सहजता भएको । ● वडा स्तरसम्म खोप सेवाको उपलब्धता । ● हरेक गाविसमा तथा नगर पालिकाहरूमा समेत स्वास्थ्य चौकीको व्यवस्था गरिएको ।
५ वर्ष मुनीका बालबालिकाको प्रतिशत	१४२५५१ ।	<ul style="list-style-type: none"> ● ५ वर्ष मुनीका बालबालिकाहरूको वृद्धि अनुगमन गरिएको । ● वृद्धि अनुगमन गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● ५ वर्ष मुनीका बालबालिकाहरूमध्ये ६२५४५ जना ४४ प्रतिशतको वृद्धि अनुगमन गरिएको ।
खोपमा पहुँच भएको जनसंख्या (एक वर्ष मुनीका बालबालिकाको आधारमा)	विसिजी : ७३ डिपीटी ८९ मिजल्स ८४	<ul style="list-style-type: none"> ● विसिजी, डिपीटी, मिजल्स र टीटी खोपहरू वडा स्तरमा उपलब्ध गराइएको । ● पोलीयो र भिटामिन ए सम्बन्धी अभियानहरू संचालन गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● डिपीटी ८९, विसिजी ७३, मिजल्स ८५ प्रतिशत बालबालिकाहरूमा कभरेज भएको देखिएको । ● मिजल्सको कभरेज वृद्धि भएको ।
४ पटक गर्भवती जाँच गरिएको महिलाको संख्या (प्रतिशतमा)	५४ प्रतिशत	<ul style="list-style-type: none"> ● स्वास्थ्य चौकीहरूमा समेत गर्भवती जाँच सेवा उपलब्ध गराइएको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● २०२०४ जना गर्भवती महिला लक्ष्य गरिएकोमा प्रथम पटक ९२ प्रतिशतले

		<ul style="list-style-type: none"> ● हरेक मंगलबार र शुक्रबार जिल्ला अस्पतालमा गर्भवती जाँच गर्ने गरिएको ● सचेतना कार्यक्रमहरु गरिएको । ● २०२०४ जनालाई आइरन चक्की वितरण गर्ने लक्ष्य लिइ वितरण गरिएको । 	<p>जाँच गराए पनि चार पटक जाँच पुरा गर्ने प्रतिशत ४४ प्रतिशत मात्र रहेको ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ● १७७२० जनाले आइरन चक्की प्राप्त गरेको ।
दक्ष प्रसुतीकर्मीबाट प्रसुती गरिएका महिलाको संख्या	८० प्रतिशत	<ul style="list-style-type: none"> ● स्वास्थ्य चौकी तथा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रमा २४ घण्टा प्रसुती सेवा उपलब्ध गराइएको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● ७६.४ प्रतिशत । ● गत वर्ष भन्दा ३.६ प्रतिशत कमी देखिएको ● ३२०१ जनालाई गर्भवती तथा सुत्केरी उत्प्रेरणा सेवा उपलब्ध गराइएको । ● ७०९७ जनालाई आमा सुरक्षाको कार्यक्रम अन्तर्गत शोधभर्ना तथा यातायात खर्च उपलब्ध गराइएको ।
भाडा पखालाबाट मृत्यु हुने बालबालिका संख्या	छैन ।	<ul style="list-style-type: none"> ● भाडा पखाला सम्बन्धी रोगीहरु र तीनीहरुको उपचारको विश्लेषण गर्ने गरिएको । ● उपचारका लागि ओ आर एस, जिंक चक्की वितरण गरिएको 	भाडा पखालाबाट बालबालिकाको मृत्यु भएको नदेखिएको ।
सव हेल्थपोष्ट वा हेल्थपोष्टबाट सेवा लिने घरधुरी परिवार संख्या	<ul style="list-style-type: none"> ● शिक्षण अस्पताल १, जिल्ला अस्पताल १, प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र ५, स्वास्थ्य चौकी १७, उपस्वास्थ्य चौकी ३०, निजि अस्पताल ६, सामुदायिक अस्पताल २, परिवार नियोजन संघ, २, मेरिस्टोप्स १ बाट सेवा उपलब्ध गराइएको । ● खोप क्लिनिक २९७ र गाउँ घर 	<ul style="list-style-type: none"> ● प्रतिशत जनसंख्याले सेवा लिएको देखिएको ।

		क्लिनिक १७० बाट महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका १००३ जनाबाट स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध उपलब्ध गराइएको ।	
२ शिक्षा			
आधा घण्टा भित्र प्राथमिक विद्यालय नपुग्ने बालबालिकाको संख्या		<ul style="list-style-type: none"> विद्यालय संचालनका लागि स्वीकृति दिइएको । बाल विकास केन्द्र थप गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> बालबालिकाको शिक्षामा पहुँच वृद्धि भएको
पूर्व प्राथमिक शिक्षामा खुद भर्नादर (संस्थागत बाहेक)	३४ प्रतिशत	<ul style="list-style-type: none"> जिल्लामा अघिल्लो वर्ष ७४६ वटा केन्द्र रहेकोमा यस पटक ७६४ वटा प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रमा १४६२० बालबालिका रहेका । 	<ul style="list-style-type: none"> खुद भर्नादर ३४ प्रतिशत रहेको । अघिल्लो वर्षको तुलनामा फरक नरहेको । १८ वटा बाल विकास केन्द्र थप भएका ।
प्राथमिक विद्यालयमा पहुँच नभएका सो उमेर समुहका बालबालिका संख्या / प्रतिशत	२.२५ प्रतिशत	<ul style="list-style-type: none"> विद्यालय भर्ना अभियान संचालन । सचेतना कार्यक्रम संचालन । 	<ul style="list-style-type: none"> हाल २.२५ प्रतिशत बालबालिकाको पहुँच नभएको देखिएको ।
कक्षा १ मा खुद भर्नादर छात्र /छात्रा	३७.०३	<ul style="list-style-type: none"> छात्रवृत्तिको व्यवस्था । अभिभावक भेटघाट कार्यक्रम संचालन गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> हाल खुद भर्नादर ३७.०३ प्रतिशत रहेको ।
प्राथमिक तहमा कक्षा छोड्ने कक्षा दोहोर्याउने र कक्षा उत्तिर्ण हुने दर	<ul style="list-style-type: none"> दोहोर्याउने १२.३८ छाड्ने १३.४८ उत्तिर्ण ८७.७७ प्रतिशत । 	<ul style="list-style-type: none"> तथ्यांकको अद्यावधिकता । अभिभावक भेटघाट तथा सामाजिक परिचालन कार्यक्रम संचालन । 	<ul style="list-style-type: none"> दोहोर्याउने १३.९३ प्रतिशत छाड्ने ११.२९ प्रतिशत उत्तिर्ण ८६.१४ प्रतिशत
प्राथमिक तहमा तालिम प्राप्त शिक्षक संख्या	९०८ जना	<ul style="list-style-type: none"> यो वर्ष ३०९ जना शिक्षकहरुलाई तालिम उपलब्ध गराइएको । 	<ul style="list-style-type: none"> १०० प्रतिशत ले तालिम लिएको ।
प्रति कक्षा कोठा विद्यार्थी संख्या	११.४८ जना	<ul style="list-style-type: none"> यो वर्ष २२ वटा भवन निर्माण र १३ 	<ul style="list-style-type: none"> ५० वटा कोठा थप भएको ।

		वटा मर्मत भए ।	<ul style="list-style-type: none"> ● हाल जम्मा ३५१७ कक्षा कोठा रहेका ।
बाह्य सहयोगमा निर्मित विद्यालय कोठा संख्या	सूचना यकिन नभएको ।	<ul style="list-style-type: none"> ● ७ वटा कोठा थप भएका । ● एउटा तीन तले र एउटा एक तले भवन निर्माण भएको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● ७ कोठा ।
स्थानीय निकायबाट निर्मित विद्यालय कोठा संख्या र सहयोग	२० वटा	<ul style="list-style-type: none"> ● विद्यालय मर्मत सहयोग वाल विकास केन्द्र, मदरसा, विद्यालयलाई फर्निचर सहयोग, छात्रावास विद्युतिकरण, साभेदारमा विद्यालय निर्माण । 	<ul style="list-style-type: none"> ● विद्यालयको घेराबारा सहयोग भएको । ● वाल विकास केन्द्र निर्माण र सत्तचालन भएका ● मदरसा मा सहयोग पुगेको
दलित बालबालिकाको शिक्षामा पहुँच	२१६०२ जना	<ul style="list-style-type: none"> ● १९९२२ जनाले आधारभूत तहमा विद्यालयमा छात्रवृत्ति लिएका । 	<ul style="list-style-type: none"> ● अघिल्लो वर्षको तुलनामा संख्या २८३ कम देखिएको । ● पढाइमा निरन्तरता रहेको ।
३ खानेपानी तथा सरसफाई			
स्वच्छ खानेपानी पुगेको परिवार संख्या वा प्रतिशत	स्वच्छपानी पुगेको परिवार संख्या करिव ८८ प्रतिशत	<ul style="list-style-type: none"> ● अत्यावश्यक स्थानहरुमा ट्युबेल वितरण गरिएको ● ४ वटा मुहानको पानी योजना तथा वाँकी पम्पिंग सिस्टमका आयोजना सञ्चालन गरिएको । ● खानेपानी मुहान संरक्षण गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● सामुहिक तथा निजि धाराहरु वितरण गरिएको ● नियमित रुपमा खानेपानीको परिक्षण तथा उपचार गरिएको ।
सौचालय भएको परिवार संख्या वा प्रतिशत	७० प्रतिशत । १८ गाविस तथा २ नगरपालिका व खुल्ला दीसामुक्त घोषणा भएका ।	<ul style="list-style-type: none"> ● जिल्लामा जिल्ला सरसफाई समन्वय समितिको गठन भएको । हाल सम्म नियमित बैठकहरु बस्दै गरेको । ● ४९ वटै गाविसका सचिवहरु र सामाजिक परिचालकहरुलाई सरसफाई सम्बन्धी दुइदिने तालिम उपलब्ध गराएको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● ७० प्रतिशत घरपरिवारमा शौचालय सुविधा । ● पाच वर्षे जिल्ला सरसफाई कार्ययोजना कार्यान्वयन भई रहेको । ● जिल्लालाई सन् २०१५ सम्ममा खुल्ला दिसामुक्त घोषणा गर्ने लक्ष लिइएको । ● अभियानलाई प्रभावकारी बनाउन साभेदार

		<ul style="list-style-type: none"> • ४९ वटै गाविसहरू तथा ३ वडा नगर पालिकामा गाविस र नगर स्तरीय सरसफाई सम्बन्धी समिति गठन गरि सकेको । • विपन्न परिवारलाई प्यान सेट वितरण गरेको 	<p>संस्थाहरूसंग सहकार्य भइरहेको ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • बस्ती, नासके तहमा खुल्ला दिसामुक्त अभियान प्रभावकारी बन्दै गएको । • राष्ट्रिय सरसफाई सप्ताह मनाउने गरेको । गाविस तथा वस्ति स्तरमा जिल्ला को टोली द्वारा नियमित अनुगमन गरिएको
खानेपानी सुविधा भएको प्राथमिक विद्यालय	प्राय सबै प्राविमा रहेको	<ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय निकाय र विकास साभेदार निकायहरूसंग समन्वय गरी उपलब्ध गराउने प्रयत्न गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> • कूल ४९२ विद्यालय मध्ये अझै सबै विद्यालयहरूमा खानेपानी सुविधा नभएको ।
सुधारिएको चुलो भएको परिवार संख्या	सुधारिएको चुलो निर्माण कार्य तिव्र भईरहेको ।	<ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक संस्थाहरूले धुवाँरहित गाविस बनाउनका लागि स्थानीय निकायसँग सहकार्य गरिरहेका । 	<ul style="list-style-type: none"> •
४ बालबालिका, महिला तथा समावेशी क्षेत्र			
बाल विवाहको संख्या	३० जोडि बाल विवाहको तथ्य देखिएको ।	<ul style="list-style-type: none"> • बाल विवाह विरुद्ध लैंगिक तथा महिला हिंसासँग जोडेर सचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सम्पन्न भएका । 	<ul style="list-style-type: none"> • बालविवाह विरुद्धमा सचेतना बढेको । औपचारिक रूपमा बालविवाह भएको तथ्यांक देखिन नसकेको ।
सामाजिक बिकृति, विसंगति	तथ्यांकगत रूपमा नदेखिएको ।	<ul style="list-style-type: none"> • दुर्व्यसन विरुद्ध जनचेतना बढाइएको । • बिकृति र विसंगति नियन्त्रणमा नेपाल प्रहरीको संलग्नता रहने गरेको । 	<ul style="list-style-type: none"> • जिल्ला स्तरमा दुर्व्यसन नियन्त्रणका लागि सम्बादहरू भइरहेका ।
सामाजिक सुरक्षा (जेष्ठ नागरिक, एकलमहिला, अपांग, पिछडिएको)	५ गाविस र ३ नगर पालिकामा	<ul style="list-style-type: none"> • सबै गाविस तथा नगर पालिका हरूमा अपांगता परिचय पत्र वितरण भएको । 	जेष्ठ नागरिक भत्ता :जम्मा १५८४९ जनाले प्राप्त गरेको ।

क्षेत्र तथा लोपोन्मुख जाती)	सुरक्षा भत्ता बैंक मार्फत उपलब्ध गराइएको ।	<ul style="list-style-type: none"> ● वार्षिक रुपमा तथ्यांक अद्यावधिक गरी सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउने व्यक्तिहरुको विवरण गाविस अनुसार प्रकाशन गरिएको । ● सुरक्षा भत्ता उपलब्ध गराउन यथासमयमा निकास दिइएको । ● भत्ता वितरणको प्रभावकारीताका लागि अनुगमन गरिएको । 	<p>असहाय विधवा भत्ता : १६२९१ जनाले प्राप्त गरेको अशक्त भत्ता : ४९२ जनाले पाएको । दलित ज्येष्ठ नागरिकहरु ३२२२ जनाले भत्ता प्राप्त गरेको । जिविसले कूल २१६८१० हजार रकम सुरक्षा कार्यक्रम अन्तर्गत खर्च गरेको ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ● सुरक्षा भत्ता पाउनेहरुको नामावली प्रकाशन गरेको । ● महिला ३२ र पुरुष १६ समेत जम्मा ४८ जनालाई रु. १२२८८२ ज्येष्ठ नागरिक स्वास्थ्य उपचार सेवा प्रदान गरिएको । ● क वर्ग १०८, ख वर्ग २०१, ग वर्ग १८९ र घ वर्ग ३७ जना गरी जम्मा ५३५ जनालाई अपांग परिचय पत्र प्रदान गरिएको ।
५ जनचेतना तथा गरिवी निवारण			
बाल श्रमको अवस्था	सूचना नभएको ।	<ul style="list-style-type: none"> ● २ नगरपालिकाहरुमा बालश्रम सम्बन्धी सर्वेक्षण भएको । ● लक्षित क्षेत्रको बजेटबाट बालश्रम विरुद्ध कार्यक्रम संचालन हुने गरेको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● बालश्रम विरुद्धमा जनचेतना र अनौपचारिक छलफल हुनथालेको । ● यद्यपी नगर क्षेत्र (धरान र इटहरीमा मात्र) १५६५ जना बाल श्रमिक देखिएका ।
बाल क्लवहरुको अवस्था	४९ गाविसहरुमा बाल क्लव रहेका १७ गाविसमा बाल संरक्षण उपसमिति	<ul style="list-style-type: none"> ● सबै बालक्लवहरु तथा बालसंरक्षण समितिका सदस्यहरुलाई एक एक दिने कार्यक्रममा सहभागी गराइएको । ● जिल्ला बाल रणनीतिकयोजना निर्माण गरिएको र ● जिल्ला स्तरीय बाल भेला सम्पन्न गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● हाल ३७७ वटा बालक्लवहरु क्रियाशिल रहेका । ● ८ गाविसहरुमा बालसंरक्षण उपसमिति रहेका । ● ३६ वटा गाविसहरुमा बालक्लव संजाल रहेका । ● यस वर्ष ५२ वटा बालक्लव थप भएका ।

		<ul style="list-style-type: none"> ● 	<ul style="list-style-type: none"> ● सबै स्थानिय निकायहरुमा वाल क्लव सञ्जाललाई एकिकृत योजना समितिमा सहभागि गराईएको ● रू २५०००० वाल राहत कोष परिचालनमा रहेको ।
महिला हिंसा	५१९ वटा महिला हिंसाका घटनाहरु जिल्ला स्तरमा आएको १५१९ वटा घटनाहरु पारालिगल कमिटीमा दर्ता भई ३१९ वटा घटना स्थानीय स्तरमा समाधान भएका ।	<ul style="list-style-type: none"> ● लैंगिक हिंसा सम्बन्धी घटेका घटनाहरुको विवरण संकलन गर्ने गरिएको । समन्वय समितिको बैठक बस्ने गरिएको । ● हिंसा न्यूनीकरण सम्बन्धी जानकारी प्रदान गर्न ब्रोसर प्रकाशन गरिएको । ● गाविस स्तरमा घरेलु हिंसा विरुद्धका मुद्दाहरुलाई कम गर्न सचेतनामूलक कार्य गरिरहेको । ● महिलाहरुको आन्तरिक संजाल तथा शाखागत समन्वय समिति गठन भै घरेलु तथा महिला हिंसाको क्षेत्रमा स्थानीय स्तरमा परिचालन । ● स्थानीय स्तरमा नै महिला तथा घरेलु हिंसाका घटनाहरु न्यूनीकरणका लागि मनोसामाजिक परामर्शको शुरुवात । ● 	<ul style="list-style-type: none"> ● लैंगिक हिंसाका कूल घटनाहरु ५१९ वटा रहेका । ● महिला हिंसा सम्बन्धी परेका ५१९ वटा उजुरीहरुमा ३४२ वटा न्यूनीकरण गरिएको । ● महिला हिंसा विरुद्धको अभियानलाई सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिसँग जोडेको ।
रोजगारीको अवस्था	रोजगारीको अवस्थाबारे यकिन तथ्यांक नराखिएको ।	<ul style="list-style-type: none"> ● अल्पकालीन तथा दिर्घकालीन रोजगारीको अवसर सिर्जना भएको । ● सडक निर्माण, भवन निर्माण जस्ता 	<ul style="list-style-type: none"> ● वालविकास केन्द्र र साक्षर नेपाल अभियानमा अल्पकालीन रोजगारी सिर्जना ।

			<ul style="list-style-type: none"> ● करीव २२५ जना (महिला र पुरुष) लाई सीप विकास तालिम उपलब्ध गराइएको ।
गरिवी निवारणका प्रयासहरू	सरोकारवाला निकायहरूसग समन्वय गरि गरिव लक्षित कार्यक्रमहरू संचालन भइरहेकोछ ।	<ul style="list-style-type: none"> ● सामाजिक परिचालन कार्यक्रम ४९ गाविस र ईनरुवा नगर पालिका, धरान नगर नगरपालिकाका ४ वटा वडाहरूमा संचालित रहेको छ । ● गरिवसँग विश्वेसर कार्यक्रम संचालन भएको । ● महिला जागृति कार्यक्रम संचालन गरिएको । ● पशु विकास कार्यालयहरू मार्फत : ● कृत्रिम गर्भाधानबाट नश्ल सुधार गरिएको । ● आहाराका लागि घाँसको बीउ वितरण गरिएको । ● जिल्ला कृषि विकास कार्यालय अन्तर्गत तरकारीका उन्नत बीउ किट वितरण, तरकारी प्याकेज प्रदर्शन, स्थलगत तालिम संचालन । 	<ul style="list-style-type: none"> ● दैनिक १०६ मेट्रीक टन दुध विक्रीबाट ५आम्दानी हुने गरेको । ● कूखुराको मासु वार्षिक २५९६ मे.ट.।राँगा भैसीको मासु २००४, खसि बोकाको २०७९, वंगुरको २५९४ वार्षिक मे ट. उत्पादन ● वार्षिक ३११२०००० वटा अण्डा उत्पादन र विक्रि व्यवसायबाट कारोबार भइरहेको । ● ३०००० भन्दा बढी महिलाहरूलाई वचत तथा ऋण कार्यक्रममा सहभागी गराई जीविकोपार्जनमा सहयोग पुऱ्याइएको । ● महिलाहरूलाई महिला विकास कार्यालय अन्तर्गत विउ पूँजी वितरण गरि तरकारी खेतीमा जागरुक गराइएको । ● विपन्न परिवारहरूलाई जीविकोपार्जन योजना अन्तर्गत आर्थिक सहयोग भएको छ ।
सामाजिक परिचालन	४९ गाविसमा संचालन ।	<ul style="list-style-type: none"> ● सामाजिक परिचालन कार्यक्रमले निरन्तरता पाएको । ● सामाजिक परिचालकहरूको क्षमता अभिवृद्धि तालिम संचालन भएको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● ४९ गाविसमा ३५ वटा नागरिक सचेतना केन्द्र, गठन भएको । नागरिक सचेतना केन्द्र मार्फत १०८२ विपन्न परिवार लाभान्वित भएका ।

		<ul style="list-style-type: none"> ● ३५ गाविसका सबै वडाहरूमा वडा नागरिक मंचको गठन तथा पुनर्गठन गरिएको । ● हरेक गाविसको पहुँच नक्सांकन भएको ● अति विपन्न ३५ वटा बस्तीमा नागरिक सचेतना केन्द्र गठन गरिएको । ● महिला विकास कार्यालयबाट समेत सामाजिक परिचालन भइरहेको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● वडा नागरिक मंच मार्फत ७९३८ जना सहभागी रहेका । ● महिला सहभागिता उल्लेख्य रहेको । ● सरसफाइ अभियान संचालन भइरहेको । ● महिला विकास कार्यक्रम अन्तर्गत २३१९ समूह, २५४ समिति र ३२ वटा संस्था तथा समूह सदस्य १२६२३ समिति सदस्य संख्या ८९४२ र संस्था सदस्य संख्या ६७७३ रहेको ।
वातावरण सुधारका प्रयासहरू	नियमानुसार वातावरणिय परीक्षण गर्नुपर्ने योजना हरूको परीक्षण गर्ने गरिएको । ३ वटा सार्वजनिक शौचालयहरू निर्माण गरिएको । ३०० जनामा वातावरण सचेतना उपलब्ध गराइएको ।	<ul style="list-style-type: none"> ● तथा वातावरण समितिबाट वातावरण सुधार सम्बन्धी समन्वय गरेको । ● वातावरण दिवस मनाइएको । ● जिल्ला वन कार्यालय, जिल्ला भू संरक्षण कार्यालय, सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन सम्बन्धी कार्यक्रमहरू संचालन गरिरहेको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● जिल्ला वातावरण पार्श्वचित्र निर्माण गरिएको । ● जलवायु रिर्वतको प्रभावसँग जुध्न अनुकूल हुनेगरी २४ वटा सामुदायिक वनको कार्ययोजना पुनरावलोकन गरिएको । ● ६४३ परिवारमा ८२ हजार वन विरुवा उत्पादन र वितरण गरिएको । ● जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी जनचेतना प्रवाह । ● वनमा आधारित उद्यम विकास सहयोग गरिएको १६ वटा ।
एच.आई.भि र एड्स	९८८ जना संक्रमितहरूलाई परामर्श ।	<ul style="list-style-type: none"> ● रोकथामका लागि परामर्श दिने व्यवस्था ● रक्त परीक्षण र परामर्श सेवा प्रदान गरिने गरिएको । ● सचेतना कार्यक्रमहरू संचालन गरिएको 	<ul style="list-style-type: none"> ● संक्रमित व्यक्तिहरूले परामर्श सेवा प्राप्त गरिरहेका । ● स्वास्थ्य केन्द्रहरूबाट औसधि तथा परामर्श सेवा प्राप्त गरीरहेका ।

			<ul style="list-style-type: none"> ● नियमित रगत परिक्षणको सेवा विस्तार भएको । ● परिवारमा आधारीत सहयोग र परामर्श भईरहेको ।
विकासमा समान सहभागिता		<ul style="list-style-type: none"> ● लक्षित समूह समन्वय समिति मार्फत सहभागिता अभिवृद्धिमा जोड दिइएको । ● नासके, वडा नागरिक मंच र लक्षित समूह विकास कार्यक्रममा महिला सहभागिता वढी देखिएको छ । ● लक्षित समूह विकास कार्यक्रमले लक्षित वर्गको पहुंग अभिवृद्धि गर्नका साथै विकासमा समान सहभागिताको अवसर सिर्जना गरेको छ । ● जिविसको कार्यालयले दलित वर्ग समन्वय समिती, महिला समन्वय समिति र आदिवासी तथा जनजाती जिल्ला समन्वय समिति अन्तर्गत समावेशी प्रक्रिया अवलम्बन गरेको । ● सम्बन्धित विषयहरुका लागि सम्बन्धित समन्वय समितिबाट नै बजेट खर्चहरु गर्ने गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● समन्वय समितिहरुले बजेट तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्नु । ● महिला सहभागिता बढेको देखिनु । सामाजिक परिचालन, लक्षित समूह विकास कार्यक्रमले महिला सहभागिता वढाएको छ । ● उपभोक्ता समितिमा कम्तिमा ३३ प्रतिशत महिला सहभागिताको सुनिश्चितता । ● लक्षित समूह विकास कार्यक्रमहरुमा महिला सहभागिताको प्रतिशत उच्च पाईएको । ● सामाजिक परिचालन अन्तर्गत नागरिक सचेतना केन्द्रका १२७४ सहभागीमध्ये १०२९ महिला र वडा नागरिक मंचमा सहभागी ११०२५ जनामध्ये ५२५१ महिला सहभागिता रहेको ।

६ सेवाहरूमा पहुँच			
स्थानीय बजार पुग्न लाग्ने समय	३० मिनट सम्म	<ul style="list-style-type: none"> ● सडक विस्तारका लागि लगानी भएको । ● हिउँद महिनामा हरेक गाविस भवन सम्म यातायात सुविधा भएको छ भने वर्षादमा पुगेको छैन । ● जिविसले विद्यमान ग्रामिण सडकहरूलाई बाह्रै महिना संचालन हुन सक्ने बनाउन जोड दिएको छ । जस अन्तर्गत यो वर्ष १८.७२ कि.मि सडक मर्मत भएको छ । 	<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय हाटबजार पुग्न लाग्ने समयमा कमी भएको ।
कृषि सेवा केन्द्र जान लाग्ने समय	३० मिनट देखि ४५ मिनट सम्म साईकलमा	<ul style="list-style-type: none"> ● सेवाकेन्द्रबाट प्रवाह हुने सेवालाई प्रभावकारी बनाउन कर्मचारीहरूको सेवालाई निरन्तरता दिइएको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● कृषि सेवाकेन्द्रहरूको संख्या ४ वटामात्र रहेकोछ । पशु सेवा केन्द्र ५ तथा उपकेन्द्र १० औषत १ सेवाकेन्द्रको सेवाक्षेत्र ६ वटा गाविस तथा नगरपालिका पर्ने गर्दछ । सेवा केन्द्र नरहेका सबै गाविसका बासिन्दाहरूको पहुँचमा सेवाकेन्द्रहरू नरहेका ।
भौगोलिक क्षेत्र, महिला, पिछडिएका तथा सीमान्त वर्गको संख्या, निजहरूले पाएको सेवा तथा दिइएको विशेष अवसरहरू	१०० भन्दा बढी व्यक्तिहरू लाभान्वित भएका । ३ वटा समन्वय समिति क्रियाशिल रहेका ।	<ul style="list-style-type: none"> ● जिल्लामा दलित वर्ग उत्थान जिल्ला समन्वय समिति, आदिवासी जनजाती जिल्ला समन्वय समिति, अपांग समन्वय समिति र महिला समन्वय समिति को गठन भएकोछ । ● स्थानीय निकाय स्रोत परिचालन निर्देशिका बमोजिमको बजेट विनियोजन भएको छ । 	<ul style="list-style-type: none"> ● महिला, पिछडिएको वर्ग र अपांग सशक्तिकरण कार्यक्रम जम्मा १२४ वटा संचालन भएको । जम्मा १ करोड ७९ लाख ९८ हजार खर्च भएको । (गैसहरूको सूचना अद्यावधिक गर्नुपर्ने ।) ● अपांग समन्वय समितिको गठन भएको । ● जिल्लाका सबै गाविसहरूमा अपांग परिचय पत्र वितरण गरिएको छ ।

		<ul style="list-style-type: none"> ● जिविसले विभिन्न संघ संस्थाहरुमार्फत १२४ वटा गतिविधिहरु संचालन गरि १ करोड ७९ लाख ९८ हजार ९ सय ४८ रुपयाँ खर्च गरेको छ । 	<ul style="list-style-type: none"> ● दलित महिला, जनजाती महिला र अन्य अपांग पिछडा वर्ग मधेशी अपांगता भएका हरुका बीच जिल्लाका विभिन्न क्षेत्रमा व्यवसायिक र उद्यमशीलता तालिम प्राप्त गरेका छन्। ● एकल महिला सशक्तिकरण गतिविधि संचालन भएका छन् । ● ग्रामिण क्षेत्रमा घरेलु हिंसा विरुद्धमा गतिविधिहरु संचालन गरिएको छ ।
७ संस्थागत क्षमता			
जनशक्ति	<p>५५ जना जनशक्ति । (महिला ११ जना, दलित १ महिला, जनजाती १ महिला, मधेशी २ (१ महिला,) मानव संशाधन तथा क्षमता विकास अन्तर्गत ७ लाख खर्च भएको ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● १ जना उर्जा तथा वातावरण अधिकृत ● कार्यालय सहयोगी १ जना महिला थप ● जिल्ला विकास समितिमा ३९ जना जनशक्ति रहेको । (महिला ४ जना, दलित समुदायबाट ३ जना, जनजाती समुदायबाट १५ जना र अन्य) ● ४ वटा विषयगत समिति, (दलित, अपांगता, महिला, जनजाती, समावेशी समिति,) वटा समिति । ● बाह्य परामर्शदाताहरु समेतको उपयोग हुने गरेको । ● गाविस स्तरमा ६ जना प्राविधिक तीन वटा लक्षित समूह समितिहरु रहेका । ● मानव संशाधन तथा क्षमता विकासका 	<ul style="list-style-type: none"> ● १ जना महिला कर्मचारी थप भएको । ● जनशक्ति विकास अन्तर्गत कर्मचारी तथा पदाधिकारीहरु, समेतलाई तालिम अध्ययन अवलोकन भ्रमणको आयोजना गरिएको ।

		लागि ११ लाख ४३ हजार रुपयाँ खर्च गरिएकोछ ।	
नीति तथा कार्यक्रम		<ul style="list-style-type: none"> ● आवधिक जिल्ला विकास योजना निर्माण ● आवधिक गाउँ विकास योजनाहरुको निर्माण ● जेसि पोलिसीको निरन्तरता ● १ वटा जिल्ला परिषद सम्पन्न भएको । ● चौमासिक ३, अर्धवार्षिक १, वार्षिक १ वटा समिक्षा बैठक सम्पन्न गरिएकोछ । ● ६० वटा बैठक सम्पन्न । ● परिषदबाट ५१ वटा विशेष प्रस्तावहरु नीति पारित भएको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● न्यूनतम शर्त तथा कार्यसम्पादन मूल्यांकनमा सफल । ● ५७ लाख पूँजीगत रकममा वृद्धि । ● ज्येष्ठ नागरिकहरुलाई बैंक खाता मार्फत ६ गाविस र ३ नपामा जम्मा गरिएको ।
भौतिक व्यवस्था	३ वटा भवन रहेको ।	<ul style="list-style-type: none"> ● नयाँ भवन निर्माण गरिरहेको । ● २ वटा ल्यापटप र २ वटा डेस्कटप खरिद गरिएको । (योजना तथा प्रशासन, सामाजिक विकास र योजना तथा प्रशासन ।) 	<ul style="list-style-type: none"> ● जिविस सँग ३८ वटा कोठा भएका भवन २ वटा । ● सभाहल १ वटा । ● माटो परीक्षणशाला ● २५ वटा डेस्कटप, ल्यापटप १५ फोटोकपी मेसिन १, प्रिन्टर, १५, मल्टिमिडिया प्रोजेक्टर १, फ्याक्स १ वटा टेलीफोन लाईन १० वटा, स्क्रानर ३, एडिएस एल इन्टरनेट, इमेल । ● २ वटा गाडी, १५ मोटरसाइकल ● योजना, प्रशासन, वैकल्पिक उर्जा, वातावरण, सामाजिकविकास, सूचना, लेखा, आलेप)

समन्वय र सहकार्यका प्रयासहरू		<ul style="list-style-type: none"> ● वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र र सीम एन आयोजना सँग सहकार्य । (२ जना जनशक्तिमा आंशिक सहयोग ।) ● सोलार (सिफारिस) वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र सँग । ● विभिन्न साभेदार संस्थाहरूसँग समन्वय ● ४ वटा लक्षित समन्वय समिति ● ७ वटा समन्वय समिति (शिक्षा, खानेपानी, स्वास्थ्य, वन तथा वातावरण, घरेलु तथा साना उद्योग विकास समिति, कृषि विकास कार्यालय र पशु विकास कार्यालय लगायत) 	<ul style="list-style-type: none"> ●
अन्य सामाजिक सम्पादनका क्षेत्रहरू		<ul style="list-style-type: none"> ● कृषि विकास कार्यालय, जिल्ला पशुसेवा कार्यालय र जिल्ला वन कार्यालयसँगको साभेदारीमा विभिन्न गतिविधि संचालन गरिएको । ● (गैसस तथा साभेदार निकायहरूमा (अनौपचारिक शिक्षा, जिल्ला बाल कल्याण समिति, जिल्ला खेलकुद समिति, अपांग जिल्ला समन्वय समिति) ● नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, ● जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समिति 	<ul style="list-style-type: none"> ● जिविसले विभिन्न सामाजिक सम्पादनका क्षेत्रहरूमा आफ्नो समन्वयात्मक भूमिका प्रदान गरिरहेको छ ।

६.६. गत वर्षमा भोगेका समस्याहरू

अघिल्लो वर्षमा जिल्लाका विषयगत कार्यालयहरूले निम्न अनुसारका समस्याहरू महसुस गरेको छन् ।

- जनताबाट भएका सबै योजनाका माग सम्बोधन गर्न स्थानीय निकाय, विषयगत कार्यालयहरू र गैसहरूको आपूर्ति क्षमताबीच सन्तुलन नभएको ।
- आर्थिक स्रोत र जनशक्तिको कमी रहेको छ ।
- क्षमता विकासका लागि पर्याप्त र समय अनुकूल लगानी गर्न नसकिएको ।
- स्थानीय जनप्रतिनिधि विहीनताले विकासको स्वामित्वबोधमा कमी देखिएकोछ । जनसहभागिता स्वतःस्फूर्त देखिन सकेको छैन ।
- उपलब्ध स्रोतको लगानी एकमुष्ट रूपमा हुन सकेको छैन । स्रोत छरिएर गएको अवस्था छ ।
- योजना तथा उपलब्धी मापनका लागि सबै निकायबाट खण्डीकृत तथ्यांक उपलब्ध हुन नसकेको ।
- जिबिसबाट संचालित योजनाहरूको संख्या धेरै हुने भएकोले प्राविधिक कार्यालयको सिमीत जनशक्तिको कारणले नियमित अनुगमन, सुपरिवेक्षण तथा गुणस्तर नियन्त्रण गर्न कठिनाई भएको ।
- निर्माण व्यवसायीहरूले समय सीमा भित्र कार्यसम्पादन नगरिदिनु ।
- प्राविधिकहरूलाई समसामयिक तालिमको व्यवस्था नभइरहेको ।
- कतिपय कार्यालयहरूमा वार्षिक कार्यक्रम पटक पटक परिवर्तन भएको तथा थप कृयाकलापहरूका लागि निर्देशिका प्रष्ट नभएकोले कार्यक्रम संचालन गर्न समस्या देखिएको ।
- विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन प्रक्रियामा जटिलता रहेको ।
- शिक्षक दरवन्दी मिलानमा चुनौती रहेको छ । नि.मा. र मा.वि. तहमा शिक्षक दरवन्दीको कमी
- कार्यक्रमको प्रभावकारी अनुगमन, प्रभाव विश्लेषण गर्ने संयन्त्र वा प्रावधान नभएको ।
- कतिपय मुहान सुक्ने, र कतिपय स्थानमा पानीको मूहानमा विवाद ।
- स्थानीय निकाय, गैर सरकारी क्षेत्र र गाविसबाट समेत भएका खानेपानी आपूर्ती सम्बन्धी तथ्यांकहरूलाई एकिकृत गर्न नसकिएको ।
- मर्मत सम्बन्धि योजनाहरूमा उपभोक्ता समिति इच्छुक नदेखिएको ।
- घरधुरी, जिल्लाको समग्र जनसंख्या, लगायतका केही महत्वपूर्ण तथ्यांकमा विभिन्न स्रोत र विभिन्न संख्या भएको देखिएको ।

६.७. सुधारको लागि चाल्नुपर्ने कदमहरू तथा सुझाव :

उपरोक्त समस्याहरू समाधानका लागि निम्न अनुसारका सुझावहरू प्रस्तुत गरिएकोछ ।

- स्थानीय निकायका परिषदले निर्णय र सिफारीस गरेका योजनाहरूमा पर्याप्त रकम विनियोजन हुनुपर्ने ।
- जनताको जीवनस्तरमा रुपान्तरण हुने योजनाहरूमा लगानी प्रवर्द्धन गर्नुपर्ने ।
- उपभोक्ता समितिहरूको क्षमता अभिवृद्धिमा जोड दिने ।
- सामाजिक विकासका सूचकहरू समेट्ने गरी सूचना तथा तथ्यांक प्रणाली व्यवस्थित गर्नुपर्ने
- नयाँ ढाँचा निर्माण, परिवर्तन, संशोधन तथा कार्यान्वयन गर्न पूर्व कार्यान्वयन तहमा छलफल गरिनुपर्ने ।
- प्राविधिकहरूलाई समसामयिक विषयहरूमा तालिमको व्यवस्था हुनुपर्ने ।
- उपभोक्ता समितिहरूलाई योजना संचालन अगाडि नै योजना सम्वन्धी तालिम दिनुपर्ने ।
- पर्याप्त बजेट तथा वार्षिक कार्यक्रम एकै समयमा र उपयुक्तसमयमा नै उपलब्ध हुनुपर्ने ।
- कार्यक्रम र सेवाको विस्तार अनुसार जनशक्ति, औजार, उपकरणको आवश्यक मात्रामा व्यवस्था हुनुपर्ने ।
- कार्यक्रमहरूको सघन अनुगमन तथा प्रभाव मूल्यांकनहरू हुनुपर्ने ।
- विद्यालय अनुसार शिक्षक व्यवस्थापन गर्न सहयोगी वातावरण तयार हुनुपर्ने ।
- एकै प्रकारका कार्यक्रम संचालन गर्ने विभिन्न निकायबीच कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन प्रक्रियाहरूमा समेत समन्वय र साभेदारीलाई अभै प्रभावकारी बनाउनु पर्ने ।
- महिला तथा बालबालिकाको मुद्दाका बारेमा सबै पक्षको सरोकार र चासो वृद्धि हुनुपर्ने ।
- गा.वि.स.हरूमा कृषि तथा पशु सेवा प्राविधिक भर्ना गरी सेवा दिने प्रावधान राख्नु पर्ने ।
- स्थानीय निकायहरूबाट कृषि क्षेत्रका लागि छुट्ट्याइने १५% बजेट कृषि क्षेत्रमै उपलब्धमूलक ढंगले खर्च गर्ने वातावरण मिलाइनु पर्ने ।
- बढी गरिबी रहेको क्षेत्र र गरिबीको मारमा परेका समुदाय पहिचान भएको विवरण अद्यावधिक गरी गरिबी निवारण कार्यक्रम अझ बढी प्रभावकारी र नतिजामूलक हुने ।
- खानेपानी सुविधा उपलब्ध हुन नसक्ने क्षेत्रहरूमा रेनवाटर हाभेस्टिंग, सोलर पम्पिंग जस्ता नविनतम् र वैकल्पिक प्रविधिको प्रयोग गरिनुपर्ने ।
- सरसफाई प्रवर्द्धन सम्वन्धी गतिविधिहरूलाई परिवार तहको परिचालन प्रभावकारी बनाउनुपर्ने ।
- वन तथा वातावरण क्षेत्रलाई सामाजिक विकास, गरिबी निवारणसँग समेत जोडेर लानुपर्ने ।

सामाजिक परीक्षकको नाम : विदुर सुवेदी

दस्तखत :

मिति: २०७० कार्तिक २९ गते ।

७ विषयगत कार्यालयहरूको विवरण^२

यस परिच्छेदमा विषयगत कार्यालयहरूको विवरण उल्लेख गरिएको छ । जसमा जिल्ला विकास सहित ८ वटा कार्यालयहरू र ३ वटा गैरसरकारी संस्थाहरूको विवरण उल्लेख गरिएको छ ।

७.१ जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, सुनसरी

१. विषयगत कार्यालयको नाम : जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय

२. लक्ष्य

क. जनस्वास्थ्य सेवाको विस्तारबाट ग्रामिण जनसमुदायको स्वास्थ्यअवस्थामा सुधार गर्नु

३. मुख्य उद्देश्य

क. स्वास्थ्य संजालहरूको माध्यमबाट स्वास्थ्य संरक्षणात्मक, प्रवर्द्धनात्मक र निदानात्मक सेवा उपलब्ध गराउनु ।

ख. स्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यक्रमहरूबाट रोग नियन्त्रण गर्नु ।

४. गत आर्थिक वर्षमा संचालित विकास योजना तथा कार्यक्रमको विवरण

संचालित कार्यक्रम / आयोजनाको नाम	लक्ष्य	उपलब्धि	कैफियत
बाल स्वास्थ्य कार्यक्रम	८४००१ जना राष्ट्रिय खोप दिवस, पोषण कार्यक्रम, समुदायमा आधारित बाल स्वास्थ्य कार्यक्रम	६२५४५ जना । ७४ प्रतिशत बालबालिकाले खोप प्राप्त गरेको । कुपोषित बालबालिकाको स्वास्थ्यमा सुधार ल्याइएको । बाल मृत्युका घटना नभएको ।	(लक्ष्य वढी लिइएको हुनसक्ने ।)
पोषण कार्यक्रम	१०७००० हजार एल्वेण्डाजोल वितरण आइरन चक्की २०२०४ जना, भिटामिन ए क्याप्सुल वितरण ९६५३५	८३८९२ वितरण भएको १७७२० जनालाई आइरन चक्की वितरण भएको भिटामिन ए क्याप्सुल वितरण ९३५७३	अलवेण्डाजोल ७८ प्रतिशत, आइरन ८८ प्रतिशत, भिटामिन ए क्याप्सुल ९७ प्रतिशत
परिवार स्वास्थ्य कार्यक्रम	१०३८६ जना । स्थायी बन्ध्याकरण १५०० आइयुडी सेवा ५०० ईम्प्लान्ट सेवा ६००	१०४११ स्थायी बन्ध्याकरण १५०७, आइयुडी सेवा ८१८ जना ईम्प्लान्ट सेवा १२६७ जना आमा सुरक्षा ७०९७ जना	गत वर्षको भन्दा सबै सेवाहरूमा भन्दा वढी देखिएको ।

^२ बुदा १०.३ सँग सम्बन्धित अनुसूची- ३) सँग सम्बन्धित

	आमा सुरक्षा ७८९१ जना परिवार नियोजन कार्यक्रम, सुरक्षित मातृत्व कार्यक्रम, महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविका कार्यक्रम र आउटरिच कार्यक्रम संचालन गर्नु ।	। कन्ट्रासेप्टीक प्रयोग गर्नेहरुको संख्या ६७ प्रतिशतबाट बढेर ७१ पुगेको । सुरक्षित सुत्केरी गराउने आमाहरुको संख्या बढेको ।	
रोग नियन्त्रण	टिबी, मलेरीया, कुष्ठरोग नियन्त्रण र एचआईभि नियन्त्रण कार्यक्रम संचालन गर्नु ।	DOTs treatment centres बाट सेवा उपलब्ध गराइएको । ९८८ जनाले एच आई भी पोजिटिभहरुले स्वास्थ्य सेवा लिइरहेका । सेवा क्षेत्र विस्तार गरी विभिन्न प्रकारका रक्त परीक्षण भई एच आई भि पोजिटिभ देखिएर सेवा लिई रहेका ।	

५. सरोकारपक्षको चाहना तथा लक्षित वर्गलाई सेवा तथा सुविधा दिन बिगत एक वर्षमा गरिएका मुख्य मुख्य नीतिगत व्यवस्था तथा प्रकृयागत सुधारहरू

- क. समन्वय (सरकारी तथा गैससहरुबीच)
- ख. स्वास्थ्य सम्बन्धी शिक्षा, सूचना, तथा संचार
- ग. वार्षिक समिक्षा तथा प्रतिवेदन

६. सामाजिक जिम्मेवारी बहन गर्ने क्षमता :

सामाजिक जिम्मेवारीको क्षेत्र	सूचक सहितको कामको विवरण
स्वास्थ्य चौकी एक घण्टा भित्र पैदल वा यातायात पहुँच भएको घरधुरी संख्या	हरेक गाविस स्तरमा यातायातको पहुँच विस्तार । वडा स्तरसम्म खोप सेवाको उपलब्धता ।
५ वर्ष मुनीका बालबालिकाको प्रतिशत	करीव ६७३६४ जना बालबालिकाहरुलाई खोप उपलब्ध गराइएको । कोही पनि बालबालिकाको भाडापखालाका कारण मृत्यु नभएको ।
खोपमा पहुँच भएको जनसंख्या (एक वर्ष मुनीका बालबालिकाको आधारमा)	९० प्रतिशत बालबालिकामा खोपको पहुँच पुगेको ।
४ पटक गर्भवती जाँच गरिएको महिलाको संख्या (प्रतिशतमा)	२०१९३ जनामा ८८९७ जनाले जाँच गराएको ।
दक्ष प्रसुतीकर्मीबाट प्रसुती गरिएका महिलाको संख्या	१२९९२ जना
भाडा पखालाबाट मृत्यु हुने बालबालिका संख्या	नभएको
सब हेल्थपोष्ट वा हेल्थपोष्टबाट सेवा लिने घरधुरी परिवार संख्या	(९० प्रतिशत)
एच आई भि एड्स	एच आई भि देखिएका ९८८ जना सबैले सुविधा लिईरहेका ।

७. आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा भोगेका समस्याहरू

- क. बजेट तथा कार्यक्रम समयमा उपलब्ध नहुनु । उपलब्ध बजेट तथा अनुदान अपर्याप्त हुनु ।
- ख. वार्षिक कार्यक्रममा पटक पटक परिवर्तन भएको तथा थप कृयाकलापहरूका लागि निर्देशिका प्रष्ट नभएकोले कार्यक्रम संचालन गर्न समस्या देखिएको ।
- ग. कार्यक्रम र सेवाको विस्तार अनुसार जनशक्ति, औजार, उपकरणको आवश्यक मात्रामा व्यवस्था नभएको ।

८. भावी कार्यक्रम संचालनको लागि चालुपर्ने कदमहरू तथा सुझावहरू

- क. बजेट कार्यक्रम समयमा उपलब्ध हुनुपर्ने ।
- ख. वार्षिक कार्यक्रम एकै पटक उपलब्ध हुनुपर्ने ।
- ग. कार्यक्रम र सेवाको विस्तार अनुसार जनशक्ति, औजार, उपकरणको आवश्यक मात्रामा व्यवस्था हुनुपर्ने ।
- घ. पर्याप्त मात्रामा बजेट अनुदान उपलब्ध हुनुपर्ने ।

७.२ जिल्ला शिक्षा कार्यालय, सुनसरी

१. विषयगत कार्यालयको नाम : जिल्ला शिक्षा कार्यालय, सुनसरी

२. लक्ष्य

- क. शिक्षामा पहुँच नपुगेका व्यक्ति तथा समूहहरुको शिक्षामा पहुँत वृद्धि गर्नु ।
- ख. शिक्षाको गुणस्तर सुधार गर्नु ।
- ग. समावेशीकरण र समाहिततामा वृद्धि ।
- घ. सरोकारवालाहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्नु ।

३. मुख्य उद्देश्य

- क. पहुँचका लागि छात्रवृत्तिको व्यवस्था, शौचालय, विद्यालय भवन, फर्निचरको व्यवस्था गर्नु ।
- ख. गुणस्तर सुधारका लागि शैक्षिक सामग्री, शिक्षक तालिम र निरन्तर विद्यार्थी मुल्यांकन गर्नु
- ग. क्षमता अभिवृद्धिका लागि प्रधान अध्यापक, विद्यालय व्यवस्थापन र लेखा सम्बन्धी तालिम दिने ।
- घ. समावेशी तथा समाहितताका लागि अपांगता भएका विद्यार्थीलाई छात्रवृत्ति, खाना र महिला शिक्षकको नियुक्तिमा जोड दिनु ।

४. गत आर्थिक वर्षमा संचालित विकास योजना तथा कार्यक्रमको विवरण

संचालित कार्यक्रम / आयोजनाको नाम	लक्ष्य	उपलब्धि	कैफियत
साक्षर नेपाल कार्यक्रम	१९००० जना	४६९०६ जना	लक्ष भन्दा वढी उपलब्धि देखिएको ।
आधारभूत छात्रवृत्ति	१००४२ जना २१६०२ दलित ४४११५ छात्रा	९४९६ १९९२२ दलित ४४११५ छात्रा	दलित छात्रवृत्तिको लक्ष केही वढी लिइएको ।
छात्रवृत्ति माध्यमिक	११४६ जना १६३५ दलित २०३ अपांग	११४६ जना १६९३ दलित २६ अपांग	
द्वन्द्वपीडित छात्रवृत्ति	९२ जना	९२ जना	
लोपोन्मुख	९८७ जना	९८६ जना	
भवन निर्माण	५२ वटा	५२ वटा	१२ वटा क्रमागत समेत
विद्यालय भवन मर्मत	६ वटा	६ वटा	
शिक्षक तालिम	आधाभूत ५४२ माध्यमिक ४७९ जनालाई लेखा तालिम	आधाभूत ३०९ माध्यमिकक ४७९ जनालाई लेखा तालिम	
शौचालय निर्माण	१७ वटा छात्रा	१७ वटा छात्रा	

५. सरोकार पक्षको चाहना तथा लक्षित वर्गलाई सेवा तथा सुविधा दिन बिगत एक वर्षमा गरिएका मुख्य मुख्य नीतिगत व्यवस्था तथा प्रकृयागत सुधारहरू

- क. पत्रकारहरूसँग चौमासिक अन्तरक्रिया, फ्लेक्स मार्फत सूचना प्रकाशन, नोटिस बोर्डको प्रयोग गरिएको छ ।
- ख. शैक्षिक मार्ग निर्देशिका पुस्तिका प्रकाशन गरी विद्यालयलाई वितरण गरिएको छ ।
- ग. स्थानीय एफ.एम. र पत्रपत्रिकाहरूबाट शैक्षिक सूचनाहरू प्रशारण गरिने गरिएको छ,
- घ. संचालन भएका भौतिक पूर्वाधार निर्माण, विद्यालय सुधार, शिशु विकास कार्यक्रम महिला साक्षरता कार्यक्रमहरूको नियमित अनुगमन र पृष्ठपोषण प्रदान गरिएकोछ ।
- ङ. शिक्षक दरवन्दी मिलान, गरिएको ।
- च. सरोकारवालाहरूलाई वार्षिक कार्यक्रमको प्रबोधिकरण गरिएको ।

६. सामाजिक जिम्मेवारी बहन गर्ने क्षमता :

सामाजिक जिम्मेवारीको क्षेत्र	सूचक सहितको कामको विवरण
पहुँच अभिवृद्धि (समाहित तथा समावेशीकरणका लागि भएका कामहरु)	<ul style="list-style-type: none"> ● अपांगता भएका २६ जनालाई छात्रवृति प्रदान । ● दलित छात्रवृति अन्तर्गत आधारभूत तहमा १९९२२ जना र माध्यमिक तहमा १६९३ जना ● सिमान्तकृत समुदाय अन्तर्गत आधारभूत तहमा ९४९६ जना र माध्यमिक तहमा ९८७ जना । ● छात्रा छात्रवृति अन्तर्गत ४१०४८जनालाई छात्रवृति प्रदान । ● १२३३७७ जनाका लागि पाठ्यपुस्तक निकासो भएको ।
गुणस्तर सुधार	<ul style="list-style-type: none"> ● आधारभूत तहमा ३०९ जना र माध्यमिक तहमा ४७९ जनालाई तालिम उपलब्ध गराइएको । ● ५२ वटा विद्यालय भवन निर्माण र १३ वटामा मर्मत सहयोग उपलब्ध गराइएको ।
साक्षरता अभिवृद्धि	<ul style="list-style-type: none"> ● जिल्लाको कूल १६८८५० मध्ये १५ वर्ष देखि ६० वर्ष उमेर समूहसम्मको साक्षरता प्रतिशत ७३ रहेको । ● यस वर्ष अनौपचारिक शिक्षा साक्षर नेपाल अभियान अन्तर्गत जिल्लाका ४६९०१ जना सहभागी भएका ।
शौचालय विद्यालय भएका	<ul style="list-style-type: none"> ● ३२७ वटा विद्यालयमा शौचालयको व्यवस्था भएको । यस वर्ष १७ वटा थप गरिएको छ ।

७. आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा भोगेका समस्याहरू :

- क. विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन प्रक्रिया ।
- ख. शिक्षक व्यवस्थापन (शिक्षक दरवन्दी मिलान) मा चुनौती
- ग. शिक्षकहरूबाट लिइएका तालिमहरूको कार्यक्षेत्रमा कम प्रयोग
- घ. नि.मा. र मा.वि. तहमा शिक्षक दरवन्दीको कमी ।

ड. वेरुजुको मात्रा वढ्दै गएको ।

द. भावी कार्यक्रम संचालनको लागि चालुपर्ने कदमहरू तथा सुझावहरू

- क. सघन निरीक्षण र अनुगमन गर्नुपर्ने ।
- ख. वेरुजु फछ्यौट समयमा नै गराउनुपर्ने ।
- ग. विद्यालय अनुसार शिक्षक व्यवस्थापन हुनुपर्ने ।
- घ. एकै प्रकारका कार्यक्रम संचालन गर्ने विभिन्न निकायबीच समन्वय गर्नुपर्ने ।

७.३ महिला तथा बालबालिका कार्यालय

१. विषयगत कार्यालय : महिला तथा बालबालिका कार्यालय

२. लक्ष्य

आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र राजनैतिक रूपमा पिछडिएका र अवसरवाट वञ्चित रहेका विपन्न महिलाहरूको विकासका लागि चरणबद्धरूपमा चेतना जागरण, क्षमता विकास र सामाजिक परिचालन गर्दै स्थानिय स्तरमा महिलाहरूको सक्षम र आत्मनिर्भर सामुदायिक संस्थाहरूको विकास तथा प्रवर्द्धन गर्ने र त्यसका लागि सहकार्यको अवधारणालाई समेत प्राथमिकता दिने ।

३. मुख्य उद्देश्य

- क. महिला सशक्तिकरण गरी लैंगिक मूलप्रवाहिकरण गर्ने, गराउने ।
- ख. सामाजिक कुरीति, चेलिबेटी बेचबिखन, देहव्यापार, घरेलु हिंसा लगायतका महिला विरुद्धका अपराध नियन्त्रणका लागि पुरुष वर्गको समेत सहभागितामा सामाजिक जागरण बढाउने ।
- ग. श्रोत साधन र रोजगारका अवसरमा महिला वर्गको पहुँच तथा समानुपातिक नियन्त्रण स्थापनाका लागि पहल तथा समन्वय गर्ने ।
- घ. सामाजिक कुरीति, चेलिबेटी बेचबिखन, देहव्यापार, घरेलु हिंसा लगायतका महिला विरुद्धका अपराध नियन्त्रणका लागि पुरुष वर्गको समेत सहभागितामा सामाजिक जागरण बढाउने ।
- ङ. महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, अपांगता भएका व्यक्ति र गैह्रसरकारी संस्थाहरूको समन्वयकर्ता, सम्पर्क सुत्र र सहजकर्ताको भूमिका निर्वाह गर्न सम्पर्क निकाय भइ कार्य गर्ने
- च. बालअधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने ।

४. गत आर्थिक वर्षमा संचालित विकास योजना तथा कार्यक्रमको विवरण

संचालित कार्यक्रम / आयोजनाको नाम	लक्ष्य	उपलब्धि	कैफियत
महिला समिति अन्तर्गत व्यवसायिक समूह विकास	६ वटा	३६वटा	
लैंगिक हिंसा निवारण	सूचना संकलन गर्ने ।	५१९ वटा घटना विवरण अद्यावधिक भएको ।	
बालअधिकारको सम्बर्धन	बालअधिकारको संरक्षण गर्ने । वकालत गर्ने भएको प्रयासहरूको अनुगमन मूल्यांकन गर्ने । सचेतना बढाउने ।	२ वटा बालक्लव थप भई २९ वटा पुगेका । गाउँ संरक्षण समिति २२ वटा । बालैत्री वातावरण निर्माणका लागि सचेतना बढेको । बालगृहहरूको अनुगमन	

		भएको ।	
मूल प्रवाहिकरण सम्पर्क निकाय सेवा	३ वटा बैठक तथा अन्तरक्रिया	३ पटक बैठक सम्पन्न ।	
सामाजिक परिचालन	चालुकोष वितरण	सम्पूर्ण रकम वितरण भएको ।	
सूचना शिक्षा र संचार	महिला संस्थाको तुलनात्मक विवरणीका प्रकाशन	१ वटा विवरणीका प्रकाशन भएको । विभिन्न अन्तराष्ट्रिय राष्ट्रिय दिवस समारोह मनाईएको	

५. सरोकारपक्षको चाहना तथा लक्षित वर्गलाई सेवा तथा सुविधा दिन विगत एक वर्षमा गरिएका मुख्य मुख्य नीतिगत व्यवस्था तथा प्रकृयागत सुधारहरू
- क. जनचेतनामूलक कार्यक्रम
- ख. सीप विकास तालिम
- ग. चालुकोष वितरण तथा अनुगमन र मूल्यांकन ।

६. सामाजिक जिम्मेवारी बहन गर्ने क्षमता :

सामाजिक जिम्मेवारीको क्षेत्र	सूचक सहितको कामको विवरण
महिला सशक्तिकरण	<ul style="list-style-type: none"> ● ४०५ जना महिला संस्था, समितिका सदस्यहरूलाई समविकास तथा सीप विकास तालिम र अनुशिक्षणबाट सशक्तिकरण गरिएको । ● ३९० महिलाहरूलाई हिंसा विरुद्ध अनुशिक्षण ● समुदायमा आधारित संरक्षण प्रणाली तालिम १४५ जना ● आधारभूत तालिम ९० जना ● महिलाहरूको आय अभिवृद्धिका लागि विभिन्न समिति तथा समूहहरू गठन गरि महिला परिचालन भएको ।
महिला हिंसा न्यूनीकरण	<ul style="list-style-type: none"> ● महिला हिंसा सम्बन्धी परेका ५१९ वटा उजुरीहरूमा ३४२ समाधान र १७७ वटा कानुनि कारवाहीका लागि पठाईएको ● महिलासँग काम गर्ने संस्थाहरूसँग मिलेर महिला हिंसा विरुद्धका अभियानहरू संचालन भएको ।
वालवालिका सम्बन्धी कार्यहरू	<ul style="list-style-type: none"> ● १० जना वालवालिकाहरूलाई १२ हजार सहयोग भएको । ● वालअधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन सम्बन्धी २ पटक तालिम संचालनगरिएको ।
वालक्लवहरूको अवस्था	<ul style="list-style-type: none"> ● ४९ गाविसहरू र ३ नपामा वाल क्लव निर्माण भएका र ३६ वटा गाविस वालक्लव सञ्जाल ३ नगर तथा १ वटा जिल्ला संजालको गठन तथा परिचालन भइरहेको । ● २२ वटा वालसंरक्षण उपसमितिहरूबाट सहजीकरण गरिएको भइरहेको ।

७. आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा भोगेका समस्याहरू :

- क. निस्कृय भएका समूह सदस्यहरूलाई सक्रिय गर्न कठिन भएको ।
- ख. बजेट समयमा नआएको र कम बजेट भएको ।
- ग. बाल सरोकारमा कम चासो देखिएको ।
- घ. यातायातको साधनको अभाव तथा जनशक्तिको कमी भएकोहुँदा अनुगमन प्रकृत्यालाई निरन्तरता दिन कठिनाइरहेको

८. भावी कार्यक्रम संचालनको लागि चाल्नुपर्ने कदमहरू तथा सुझावहरू

- क. बढीरहेको महंगी अनुसार पर्याप्त बजेट समयमा नै उपलब्ध हुनुपर्ने ।
- ख. महिला तथा बालबालिकाको मुद्दाका बारेमा सबै पक्षको सरोकार र चासो वृद्धि हुनुपर्ने ।
- ग. सरोकारवाला संस्थाहरूबीच समन्वयको जरुरी रहेको ।
- घ. महिला हिंसा न्यूनीकरण गर्न सामूहिक प्रयास गर्नुपर्ने ।

७.४ जिल्ला विकास समितिको कार्यालय, सुनसरी

१. विषयगत कार्यालयको नाम : जिल्ला विकास समितिको कार्यालय

२. लक्ष्य

ग्रामिण क्षेत्रको आर्थिक, सामाजिक र भौतिक पूर्वाधारको विकासमा उच्च प्राथमिकता दिई पूँजीको निर्माण र परिचालन गर्ने क्रममा ग्रामिण अर्थतन्त्रलाई मजबुत स्वावलम्बी बनाउन सहयोग पुऱ्याउनु ।

३. मुख्य उद्देश्य

- क. सहभागितात्मक योजना तर्जुमा र दिगो विकास गर्नु ।
- ख. दिगो कृषि प्रणाली स्थापित गर्नु ।
- ग. लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण गरी सामाजिक न्यायको प्रवर्द्धन गर्नु ।
- घ. स्थानीय निकायको संस्थागत विकास गर्नु ।
- ङ. सामाजिक तथा समावेशी विकास नीति अवलम्बन गरी सहभागितामूलक अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रकृत्यालाई संस्थागत गर्नु ।
- च. ग्रामिण पूर्वाधारको स्तरोन्नती गर्नु ।
- छ. सुशासन प्रवर्द्धन गर्नु ।
- ज. विकास साभेदारहरु, विषयगत कार्यालयहरु, गैसहरु तथा विभिन्न निकायहरुबीच समन्वय गर्नु ।

४. गत आर्थिक वर्षमा संचालित विकास योजना तथा कार्यक्रमको विवरण

संचालित कार्यक्रम / आयोजनाको नाम	लक्ष्य	उपलब्धि	कैफियत
लक्षित समुदाय विकास कार्यक्रम	जम्मा बजेट : रु. १७९९८९४८ योजना : १२४ वटा आदिवासी जनजाती विकास कार्यक्रम तर्फ रु ११ लाख विनियोजन गरेको । (आँखिसल्ला केन्द्रित पूर्वाधार विकास) ? दलित वर्ग उत्थान तर्फ : १३२५ हजार विनियोजन गरेको । महिला लक्षित तर्फ ११ लाख विनियोजन वालवालिकाका लागि १० लाख ५ हजार विनियोजन भएको ।	जम्मा खर्च : १७९९८९४८ सम्पन्न योजना : वटा (दलित वर्ग उत्थान १९ वटा, आदिवासी जनजाती १६, अपांग सहयोग १४ वटा, महिला विकास कार्यक्रम ३६ वटा, ज्येष्ठ नागरिक १,तेस्रो लिंगि ४,युवा विकास ३ वटा र वाल विकास कार्यक्रम २९,पिछडा वर्ग ११ वटा) जम्मा लाभान्वित समुदाय जना । आदिवासी जनजाती जिल्ला समन्वय समितिको १ वटा मात्र बैठक सम्पन्न । (योजना छनौटका लागि) फागुन २४ गते दलित वर्ग उत्थान जिल्ला समन्वय समितिको १ वटा बैठक सम्पन्न । (बजेट विनियोजन, समवेदना लगायत ।)	

		अपांग समन्वय समितिको गठन चैत्र ४ गते । बैठक १ वटा सम्पन्न । महिला समन्वय समितिको ५ वटा बैठक सम्पन्न ।	
सामाजिक परिचालन कार्यक्रम	सेवा प्रदायक संस्थाहरु मार्फत सामाजिक परिचालन गर्नु ।	४९ गाविस, १ न.पा पूरै र १ न.पा मा आंशिक सामाजिक परिचालन । सेवा प्रदायक संस्था : ६ वटा । नागरिक सचेतना केन्द्र : ३५ वटा (सदस्य संख्या : ११८२ जना) वडा नागरिक मञ्च : ३१५ वटा (सदस्य संख्या ७९३८ जना । (महिला ३२५१, पुरुष ४६८७)	
क्षमता विकास कार्यक्रम	कर्मचारीहरुको कार्यसम्पादन क्षमता अभिवृद्धि गर्नु ।	सामाजिक परिचालक, राजनीतिक दलका प्रतिनिधि र कर्मचारीहरुको क्षमता विकासका लागि तालिम र अध्ययन अवलोकन भ्रमण कार्यक्रम संचालन गरेको ।	
सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम		२२७१ महिला र २६४४ पुरुष गरी जम्मा १५८४९ जनाले ज्येष्ठ नागरिक भत्ता प्राप्त गरेको । असहाय विधवा भत्ता १६२९१ जनाले प्राप्त गरेको । ६९ जनाले अशक्त भत्ता भएको । दलित ज्येष्ठ नागरिकहरु ३२२२ जनाले भत्ता प्राप्त गरेको । जिविसले कूल ६०६४४ हजार रकम सुरक्षा कार्यक्रम अन्तर्गत खर्च गरेको । सुरक्षा भत्ता पाउनेहरुको नामावली प्रकाशन गरेको ।	

५. सरोकारपक्षको चाहना तथा लक्षित वर्गलाई सेवा तथा सुविधा दिन बिगत एक वर्षमा गरिएका मुख्य मुख्य नीतिगत व्यवस्था तथा प्रकृयागत सुधारहरु

- क. आवधिक जिल्ला विकास योजना निर्माण गरिएको ।
- ख. सडक निर्माणलाई बाह्रै महिना निरन्तर दिनका लागि सडक योजनाहरुमा संरचना निर्माणमा तिब्रता तथा ममृत कार्यलाई प्राथमिकता दिइएको ।
- ग. स्थानीय तहमा रोजगारी प्रवर्द्धन गर्ने सीपमूलक कामहरुलाई प्राथमिकता दिने नीति तर्जुमा ।
- घ. सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण बैंक मार्फत गर्ने प्रक्रियालाई निरन्तरता दिइएको ।

६. सामाजिक जिम्मेवारी बहन गर्ने क्षमता

सामाजिक जिम्मेवारीको क्षेत्र	सूचक सहितको कामको विवरण
लक्षित समुदाय विकास कार्यक्रम	<ul style="list-style-type: none"> ● आदिवासी जनजातीय विकास कार्यक्रम तर्फ रु २४५४७९३ । ● दलित वर्ग उत्थान तर्फ : २३०९२९३ । ● महिला लक्षित तर्फ ५९९३९८६ । ● बालबालिकाका लागि ५९९३९८६ । ● मधेशी मुस्लिम पिछडा वर्गका लागि ९०७३ ९३७ ● अपा.गता उत्थान कार्यक्रम ९२०५९७ ● जेष्ठ नागरीक २३०९२९ ● युवा विकास ४६०२५८ ● यौनिक अल्पसंख्यक २३०९२९ ● आदिवासी जनजाती जिल्ला समन्वय समितिको १ वटा मात्र बैठक सम्पन्न । (योजना छनौटका लागि) ● फागुन २४ गते दलित वर्ग उत्थान जिल्ला समन्वय समितिको १ वटा बैठक सम्पन्न । (बजेट विनियोजन, समवेदना लगायत ।) ● अपांग समन्वय समितिको गठन चैत्र ४ गते । बैठक १ वटा सम्पन्न । ● महिला समन्वय समितिको ५ वटा बैठक सम्पन्न ।
सामाजिक परिचालन कार्यक्रम	<ul style="list-style-type: none"> ● सामाजिक परिचालन : ४९ वटा गाविसहरुमा पाँचवटा गैससहर र स्थानीय विकास कोष मार्फत सामाजिक परिचालन भइरहेको सेवा प्रदायक संस्था : ६ वटा । नागरिक सचेतना केन्द्र : ३५ वटा (सदस्य संख्या : ९९८२ जना । महिला ५७६, पुरुष ५०६ जना ।) वडा नागरिक मञ्च : ३९५ वटा (सदस्य संख्या ७९३८ जना । महिला ३२५९, पुरुष ४६८७)
क्षमता विकास	<ul style="list-style-type: none"> ● सामाजिक परिचालन तालिम ४४ जना सामाजिक परिचालकहरुलाई उपलब्ध भएको । ● राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरुलाई अध्ययन अवलोकन भ्रमणको व्यवस्था गरिएको । ● सामाजिक परिचालकहरुलाई परियोजना प्रस्ताव लेखन तालिम दिइएको । ● कर्मचारी र सचिवहरुलाई स्रोत परिचालन कार्यविधि सम्बन्धी तालिम दिइएको । ● कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि अन्तर्गत अध्ययन अवलोकन भ्रमण ४ दिने । (अध्ययन अवलोकन भ्रमणको प्रतिवेदन राख्न राम्रो हुने ।) ● जिविससँग सम्बन्धित नियमावलीहरुको कार्यान्वयनमा जोड दिइएको ।
रोजगारी सिर्जना	<ul style="list-style-type: none"> ● विभिन्न भौतिक पूर्वाधारका कामहरुबाट जम्मा ५०९९७ दिन रोजगारी सिर्जना भएको ।

विकासमा समान सहभागिता	<ul style="list-style-type: none"> ● लक्षित समूह समन्वय समिति मार्फत सहभागिता अभिवृद्धिमा जोड दिइएको । ● नासके, वडा नागरिक मंच र लक्षित समूह विकास कार्यक्रममा महिला सहभागिता वढी देखिएको छ । ● लक्षित समूह विकास कार्यक्रमले लक्षित वर्गको पहुँग अभिवृद्धि गर्नका साथै विकासमा समान सहभागिताको अवसर सिर्जना गरेको छ ।
भौगोलिक क्षेत्र, महिला, पिछडिएका तथा सीमान्त वर्गको संख्या, निजहरूले पाएको सेवा तथा दिइएको विशेष अवसरहरू	<ul style="list-style-type: none"> ● महिला समन्वय समितिका ५ वटा बैठक बजेट सम्पन्न । बैठकहरू बजेट पुनरावलोकन र कार्यान्वयन संग सम्बन्धित रहेका । २२ वटा संस्था, समूह तथा व्यक्तिहरूले रु. १३ हजार देखि १ लाख ४० हजार सम्म खर्च गरेको ।

७. आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा भोगेका समस्याहरू

- क. जनताका मागहरू पुरा हुन सकेनन् । योजनाको माग र जिविसको आपूर्ति क्षमताबीच सन्तुलन नभएको ।
- ख. स्रोतको कमी रह्यो । क्षमता विकासको यथेष्ट र समय अनुकूल लगानी गर्न नसकिएको ।
- ग. स्थानीय जनप्रतिनिधि विहीनताले विकासको स्वामित्वबोधमा कमी भएको । जनसहभागिता स्वतःस्फूर्त देखिन सकेन ।
- घ. सशर्त बाहेकका योजनाहरूबाट ठूला योजना निर्माण गर्न कठिनाई, स्रोत छरिएर गएको अवस्था रह्यो ।
- ङ. योजना तथा उपलब्धी मापनका लागि सबै निकायबाट खण्डीकृत तथ्यांक उपलब्ध हुन नसकेको ।

८. भावी कार्यक्रम संचालनको लागि चालुपर्ने कदमहरू तथा सुझावहरू

- क. स्थानीय निकायका परिषदले निर्णय र सिफरीस गरेका योजनाहरूमा पर्याप्त रकम विनियोजन हुनुपर्ने ।
- ख. जनताको जीवनस्तरमा रुपान्तरण हुने योजनाहरूमा मात्र लगानी प्रवर्द्धन गर्नुपर्ने ।
- ग. उपभोक्ता समितिहरूको क्षमता अभिवृद्धि मार्फत जनपरिचालन बढाउनुपर्ने ।
- घ. सामाजिक विकासका सूचकहरू समेट्ने गरी सूचना तथा तथ्यांक प्रणाली व्यवस्थित गर्नुपर्ने ।
- ङ. नयाँ ढाँचा निर्माण, परिवर्तन, संशोधन तथा कार्यान्वयन गर्न पूर्व कार्यान्वयन तहमा छलफल गरिनुपर्ने ।

७.८ खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय सुनसरी

१. विषयगत कार्यालयको नाम : खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय सुनसरी

२. लक्ष्य

क. स्वच्छ खानेपानी आपूर्ति तथा सरसफाईको प्रवर्द्धन गर्नु ।

३. मुख्य उद्देश्य

क. समुदायमा स्वच्छ खानेपानीको क्षेत्र बढाउने ।

ख. सरसफाईमा सुधार ल्याउन प्राविधिक सहयोग गर्ने ।

ग. भइरहेका खानेपानी योजनाहरूको गुणस्तर सुधार गर्ने तथा नयाँ योजनाहरूको सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने ।

४. गत आर्थिक वर्षमा संचालित विकास योजना तथा कार्यक्रमको विवरण

संचालित कार्यक्रम / आयोजनाको नाम	लक्ष्य	उपलब्धि	कैफियत
जिल्ला स्तरीय आयोजना	हाल सम्म सञ्चालित आयोजना संख्या १८ वटा,	६ वटा गाविसका ४३२० परिवारमा स्वच्छ खानेपानी उपलब्धता ।	
वातावरण तथा सरसफाई कार्यक्रम	खुल्ला दिशा मुक्त अभियान संचालन	४ वटा गाविसहरू खुल्ला दिसा मुक्त घोषणा भएको ।	
खानेपानी सुरक्षा कार्यक्रम	१२० हजार बजेट		
	५ वटा स्कीम	५ वटा स्कीम पुरा भएको	

५. सरोकारपक्षको चाहना तथा लक्षित वर्गलाई सेवा तथा सुविधा दिन बिगत एक वर्षमा गरिएका मुख्य मुख्य नीतिगत व्यवस्था तथा प्रकृयागत सुधारहरू

क. जिल्ला स्तरीय खानेपानी, सरसफाई स्वच्छता समनवय समिति मार्फत सरसफाई तथा खानेपानीका सरोकारवाला निकायहरूबीच कार्य बाँडफाँडको थालनी, स्थानीय निकायहरूको प्रयोग तथा परिचालनमा वृद्धि गरिएको ।

ख. स्थानीय एफम एम बाट जिंगल मार्फत जनचेतना तथा प्रचार प्रसार गरिएको ।

ग. गाविस तहमा वास समितिहरू गठन तथा परिचालन गरिएको । सामाजिक परिचालकहरू र गाविस सचिवहरूलाई तालिम उपलब्ध गराएको । सरसफाई सप्ताह मनाइएको ।

घ. समन्वय तथा सहकार्यमा अधिक विस्तार गरिएको ।

६. सामाजिक जिम्मेवारी बहन गर्ने क्षमता :

सामाजिक जिम्मेवारीको क्षेत्र	सूचक सहितको कामको विवरण
सरसफाई शौचालय समेत ।	३ गाविस खुल्ला दिसा मुक्त घोषणा । सरसफाई गुरुयोजनाको मापदण्डअनुसारको शौचालय ५४ प्रतिशतबाट ७० प्रतिशत पुऱ्याइएको । सबै गाविसहरुमा युद्धस्तरमा कार्यक्रम संचालन भइरहेको छ । चेतनामूलक, उत्प्रेरणामूलक तथा बाध्यात्मक तरिकाबाट खुल्ला दिसामुक्त अभियान संचालन भइरहेकोछ ।
स्वच्छ खानेपानी आपूर्ति	समग्र जनसमुदायमा ८२ प्रतिशत कभरेज देखिएको ।

७. आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा भोगेका समस्याहरू

- क. पानीको मूल सुक्ने भएको हुँदा जिल्लाका सबै स्थानमा खानेपानी आपूर्तिमा कठिनाई, कतिपय स्थानमा सुख्खा मौसममा पानी आपूर्ति बन्द हुने ।
- ख. । मुहान अभावका कारण कतिपय स्थानमा बसाई सराई समेत हुने गरेको देखिएको ।
- ग. स्थानीय निकाय, गैर सरकारी क्षेत्र र गाविसबाट समेत भएका खानेपानी आपूर्ति सम्बन्धी तथ्यांकहरुलाई एकिकृत गर्न नसकिएको ।
- घ. मर्मत सम्बन्धि योजनाहरुमा उपभोक्ता समिति इच्छुक नदेखिएको ।

८. भावी कार्यक्रम संचालनको लागि चालुपर्ने कदमहरू तथा सुझावहरू

- क. खानेपानी आपूर्तिको लागि ठूला योजनाहरु समेत संचालन गर्नुपर्ने ।
- ख. तथ्यांक व्यवस्थित गर्नुपर्ने ।
- ग. सरसफाई प्रवर्द्धनका लागि परिचालन प्रभावकारी बनाउनुपर्ने ।

८ सामाजिक परीक्षणवाट देखिएका सबल पक्षहरू

सामाजिक परीक्षण प्रकृत्याले सामाजिक दायित्व निर्वाह गर्नेकाम स्थानीय निकायले कति गरिरहेको छ भन्ने लेखाजोखा गरेको छ । यो क्रममा देखिएका सबलपक्षहरू निम्नअनुसार उल्लेख गर्न सकिन्छ ।

- गत वर्षको तुलनामा यो वर्ष केही सामाजिक सूचकहरू (स्वास्थ्यमा पहुँच, बाल स्वास्थ्य, प्रजनन स्वास्थ्य, महिला हिंसा विरुद्धका गतिविधिहरू, सामाजिक परिचालन, रोजगारी वृद्धि लगायत) मा उपलब्धी देखिएकोछ । जसलाई यस वर्षको उपलब्धी शिर्षकमा माथी उल्लेख गरिएको छ ।
- प्रायजसो कार्यालयहरूले सामाजिक समावेशीकरण तथा लैंगिक अवधारणा अनुरूप खण्डिकृत तथ्यांकलाई व्यवस्थित गरेका छन् ।
- विकास गतिविधिहरूले लक्षित समूह प्रति लक्षित हुने तथा रोजगारी सिर्जना हुने प्रावधानलाई सुनिश्चित गर्न खोजेका छन् र सिर्जित रोजगारीको अभिलेख समेत व्यवस्थित गरेका छन् ।
- जिल्ला विकास समिति, विषयगत कार्यालयहरू र गैससहरूले समेत यथासक्य सामाजिक विकासमा जोड दिएका छन् । सामाजिक विकास शाखाको गठन र परिचालन गर्नु, शाखालाई भौतिक सम्पन्न बनाउनु र सामाजिक विकासका लागि समन्वयकारी भूमिका खेल्नु सामाजिक विकास प्रति उत्तरदायी भएका संकेतहरू हुन् । जसलाई जिविसले निरन्तरता दिएकोछ ।
- जिल्ला विकास समितिले आदिवासी तथा जनजाती समन्वय समिति, दलित वर्ग उत्थान समन्वय समिती र महिला समन्वय समितिहरूलाई बजेट तर्जुमामा पूर्णतः जिम्मेवार बनाएको देखिन्छ । ती समितिहरूले योजना छनौट र तर्जुमामा भाग लिई विषयगत बजेटहरू परिषदबाट स्वीकृत गराएका छन् । साथै प्राप्त बजेटहरूको कार्यान्वयन आफ्नो समितिको सिफारिसमा गराएका छन् ।
- जिल्लामा क्रियाशिल राजनीतिक दलहरू, विषयगत कार्यालयहरू र नागरिक संगठनहरूबीच जिविसको पहलमा सहकार्य र समन्वय भएको देखिएको छ ।
- जिल्ला विकास समितिले सहभागी तथा समावेशी योजना तर्जुमा प्रकृत्यालाई अवलम्बन गरेको छ । जसका लागि कर्मचारी, दलका प्रतिनिधिहरू, सामाजिक परिचालक, गाविसहरूलाई यथासक्य तालिम, अध्ययन अवलोकन भ्रमण गराएको छ ।
- जिल्ला विकास समितिले शिक्षा, स्वास्थ्य, महिला विकास, खानेपानी तथा सरसफाई र जिल्लामा कार्यरत विकास साभेदारहरूसँग समन्वयकारी भूमिका खेल्न संयोजकको भूमिका निर्वाह गरिरहेको छ ।
- सामाजिक विकास कार्यमा नागरिक संगठनहरूको भूमिका समेत उल्लेख्य देखिएको छ । खानेपानी तथा सरसफाई, महिला हिंसा विरुद्धका अभियानहरू र सुधारिएको चुलो निर्माण, विकासमा महिला सहभागिता अभिवृद्धिका लागि ती संस्थाहरूको भूमिका प्रभावकारी देखिएकोछ ।

९ सामाजिक परीक्षणबाट देखिएका चुनौती तथा कमि कमजोरीहरू

जिल्ला विकास समितिले यथासक्य सामाजिक विकासमा जोड दिएको छ । सामाजिक विकास शाखाको गठन र परिचालन गर्नु, शाखालाई भौतिक सम्पन्न बनाउनु र सहयोगी कर्मचारीहरू थप हुनु सामाजिक विकास प्रति उत्तरदायी भएका संकेतहरू हुन् । जिविसले जिल्लाको समग्र सामाजिक विकासको समन्वय गर्नुपर्ने दायित्व पनि हो यसर्थ सामाजिक परीक्षणबाट स्थानीय निकायमा देखिएका चुनौतीहरू निम्नअनुसार रहेका छन् ।

- विषयगत निकायहरूले सामाजिक परीक्षण प्रकृत्यालाई सहयोग गरेकाछन् । यद्यपी सामाजिक परीक्षण सम्वन्धमा विषयगत निकायहरूमा प्रष्टता आइरहेको अवस्था देखिंदैन । जसका कारण सामाजिक जिम्मेवारीको क्षेत्र र ती क्षेत्रसँग सम्वन्धित सूचकहरूमा विषयगत स्पष्टतामा अझै पर्याप्तता देखिएको छैन ।
- भौतिक विकासबाट सामाजिक लक्ष्य पुरा भए नभएको अभिलेख राख्न अझै पनि सबै निकायले सकिरहेको अवस्था छैन ।
- हरेक निकायले सामाजिक परीक्षण निर्देशिकाले तय गरेका न्यूनतम सूचकहरूको आधारमा सूचना अद्यावधिक गर्न सकेको देखिंदैन ।
- सामाजिक विकासको दृष्टिले पिछडिएको क्षेत्रमा भएको लगानीको प्रभावकारीता अनुगमन गर्न आवश्यक छ ।
- भौतिक पूर्वाधार निर्माणले आर्थिक विकासका साथ साथै सामाजिक पहुँच गम्यता, समावेशीकरण, विकासको समान सहभागिता जस्ता सामाजिक विकास सूचकहरू समेतको प्राप्तीमा जोड दिनु पर्दछ ।
- जिल्लाका कार्यालयहरूले प्रयोग गर्ने आधार तथ्यांक एकरूपता हुन चुनौती देखिएकोछ । जसले गर्दा जिल्लाको समग्र उपलब्धि मापन गर्न सहजता प्राप्त हुन्छ ।
- विभिन्न कार्यालयहरू मार्फत भइरहेका सामाजिक परिचालन प्रक्रियाहरूबाट प्राप्त उपलब्धीहरूलाई एकिकृत गर्न पर्दछ ।
- विद्यमान स्रोत, साधनबाट प्राप्त उपलब्धीको दिगोपनाको सुनिश्चितता र प्राप्त सबै प्राकृतिक स्रोतहरूलाई विकास प्रवाहसँग जोड्न सकिएको छैन ।
- प्रकोप जोखिम न्यूनीकरण तर्फ समेत सामाजिक लेखाजोखाका सूचकहरू बन्नु पर्दछ ।

१० सामाजिक जिम्मेवारी पुरा गर्न स्थानीय निकायले चाल्नु पर्ने कदमहरु वा सुझावहरु

- सामाजिक परीक्षणमा देखिएका कमजोर सूचकहरुको वृद्धिका लागि स्थानीय निकायले नेतृत्व दायी भूमिका निर्वाह गर्नुपर्दछ ।
- विकास गतिविधिहरुले सामाजिक उपलब्धि हासिल गर्न तर्फ लक्षित गर्नुपर्दछ । जस्तै : विद्यालयमा पहुँच नभएका २.२५ प्रतिशत बालबालिकाहरुका पहुँच सुनिश्चित गराउने । उत्तिर्ण प्रतिशतलाई १०० प्रतिशत बनाउन प्रयत्न गराइनु पर्दछ । कक्षा दोहोर्याउने दर घटाउने । साथै खानेपानी तथा शौचालय सुविधा नभएका विद्यालयहरुमा खानेपानी आपूर्ति तथा शौचालय निर्माण तथा व्यवस्थापनमा जोड दिने तर्फ लगानी प्रवर्द्धन गर्नुपर्दछ ।
- जिल्ला विकास समिति अन्तर्गत हुने सबै कार्यालयहरुले प्रयोग गर्ने आधारभूत तथ्यांकमा एकरूपता ल्याई सामाजिक विकास उपलब्धि मापन गरिनु पर्दछ । जस्तै : घरधुरी संख्या, समग्र जनसंख्या, ५ वर्ष मुनीका बालबालिकाको संख्या आदि । जिविसले यसका लागि डाटाबेस प्रणाली विकसित गराउन सक्दछ ।
- सामाजिक विकास सूचकहरुको बारेमा सरोकारवाला निकायहरुलाई प्रष्ट पार्नु पर्दछ र वार्षिक समिक्षा बैठकहरु विकास सूचकहरुको आधारमा सम्पन्न गर्नुपर्दछ ।
- भौतिक पूर्वाधार निर्माण, वन तथा वातावरण प्रवर्द्धन, बाट हुने सामाजिक नतिजाको लेखाजोखा र समग्र सूचना व्यवस्थापन हुने परिपाटी विकास गर्नुपर्दछ ।
- जिल्लाको कुनै पनि विकास कार्यबाट भएका सामाजिक प्रतिफलको प्रभाव मूल्यांकन समेत गर्नुपर्दछ ।
- भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्दा, विद्यालय र सेवा केन्द्रसम्म जनसमुदायको पहुँच अभिवृद्धि गर्ने तर्फ केन्द्रित हुनु पर्दछ । जसले गर्दा जनसमुदायको स्वास्थ्य केन्द्र, विद्यालय, अन्य सेवा केन्द्र र बजार तर्फ पुग्न छिटो र सजिलो हुन सकोस् ।
- लक्षित वर्ग केन्द्रित बजेटको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण गर्न अपरिहार्य रहेको छ । साथै उक्त क्षेत्रमा गाविस स्तरमा भए गरेका उपलब्धीहरुको समेत लेखाजोखाको समष्टीगत प्रतिवेदनहरु तयार गर्नु पर्दछ ।
- सामाजिक परीक्षणलाई निरन्तरता दिनु पर्दछ र यो प्रकृत्यालाई विषयगत कार्यालयहरु गाविसस्तरमा समेत अभ्यास गर्नुपर्दछ ।

सामाजिक परीक्षक

विदुर सुवेदी

धनकुटा ७, डाँडागाउँ

सम्पर्क नं. : ९८५२०६०७९७

इमेल : subedibg@gmail.com

सम्पर्क : हुसाडेक नेपाल, धनकुटा ७, डाँडागाउँ

मिति : २०७० कार्तिक २९ गते ।

सन्दर्भ पुस्तक तथा सामग्रीहरु :

- सरकारी कार्यालयहरुको वार्षिक समिक्षा प्रतिवेदन आ.व. २०६९-७०, जिविसको कार्यालय,
- वार्षिक प्रगती विवरण आ.व. २०६९-७०, जिल्ला विकास समितिको कार्यालय, सुनसरी
- स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५
- स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली २०५६
- स्थानीय निकाय स्रोत परीचालन तथा व्यवस्थापन निर्देशिका २०६९
- दलित वर्ग उत्थान जिल्ला समन्वय समितिको कार्यक्रम सञ्चालन निर्देशिका २०६५, उपेक्षित, उत्पीडित र दलितवर्ग उत्थान विकास समिति, नेपाल सरकार, स्थानीय विकास मन्त्रालय ।
- आदिवासी, जनजाति जिल्ला समन्वय समिति गठन गर्ने सम्बन्धी निर्देशिका
- जिल्ला परिषदका निर्णयहरु (आर्थिक वर्ष २०६८-६९ र २०६९-७०)
- जिल्ला पार्श्वचित्र २०७०, सुनसरी
- जिल्ला विकास योजना २०६८/६९
- जिल्ला विकास योजना २०६९/७०
- जिल्लास्तरीय स्वास्थ्य पार्श्वचित्र २०६९/७०, जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, सुनसरी
- महिला विकास कार्यालयको वार्षिक प्रगति विवरण २०६९/७०
- जिल्ला पशु सेवा कार्यालयको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन २०६९/७०